

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

**FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA VÝTVARNÉ VÝCHOVY**

TISKY A OTISKY VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ NA 2. STUPNI ZŠ
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Iveta Žáková

Učitelství pro 2. stupeň základní školy, obor Učitelství výtvarné výchovy pro základní školy a Učitelství výchovy ke zdraví pro základní školy

Vedoucí práce: Mgr. Jakub Havlíček

Plzeň, 2024

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne

.....
vlastnoruční podpis

Velice ráda bych poděkovala panu magistru Havlíčkovi nejen za jeho odborné vedení, rady a veškerou pomoc, kterými přispěl k dokončení této diplomové práce, ale také za jeho trpělivost. Dále bych chtěla velice poděkovat svému manželovi a synům, kteří mi byli velkou oporou po celou dobu studia. A všem babičkám za hlídání našich synů a podporu. Děkuji!

„Než děti začnou mluvit, zpívají. Než začnou psát, malují. Sotva se postaví na nohy, už tancují. Umění je nezbytná součást našeho lidství.“ Phylicia Rashad

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	3
ABSTRAKT	4
KLÍČOVÁ SLOVA	5
ÚVOD	6
1 DÍTĚ STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	7
1.1 CHARAKTERISTIKY DÍTĚTE STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	7
1.2 FORMOVÁNÍ IDENTITY DÍTĚTE	8
2 VÝTVARNÝ PROJEV DÍTĚTE	10
2.1 „CHARAKTERISTIKA DĚTSKÉHO VÝTVARNÉHO PROJEVU PODLE PIAGETA	10
2.2 FÁZE VÝTVARNÉHO PROJEVU PODLE STEHLÍKOVÉ BABYRÁDOVÉ	10
2.3 VÝTVARNÝ PROJEV DÍTĚTE STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU.....	11
3 VÝTVARNÉ ČINNOSTI DLE RVP ZV	13
3.1 VÝTVARNÁ VÝCHOVA DLE RVP	14
3.2 SOUČASNÁ VÝTVARNÁ VÝCHOVA NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE.....	15
4 UMĚNÍ A GRAFIKA	17
4.1 CO JE TO GRAFIKA	17
4.2 VÝVOJ GRAFICKÝCH TECHNIK	18
4.3 VÝZNAMNÍ ČEŠTÍ I ZAHRANIČNÍ GRAFICI	18
4.3.1 Albrecht Dürer (1471-1528)	19
4.3.2 Ernst Ludwig Kirchner (1880 – 1938).....	19
4.3.3 Max Pechstein (1881-1955).....	19
4.3.4 Pablo Picasso (1881– 1973).....	19
4.3.5 Emil Fila (1882-1953).....	20
4.3.6 Josef Čapek (1887 – 1945).....	20
4.3.7 Michal Cihlář (1960 – dosud).....	20
4.3.1 Petr Nikl (1960 – dosud)	21
4.4 SILNÉ A SLABÉ STRÁNKY GRAFIKY.....	21
4.5 VYBRANÉ GRAFICKÉ TECHNIKY	22
4.5.1 Tisk z výšky.....	22
4.5.2 Tisk z hloubky.....	23
4.5.3 Tisk z plochy.....	24
4.5.4 Fenomén Gelli Art.....	25
4.6 GRAFICKÉ TECHNIKY VHODNÉ PRO ŽÁKY NEJEN NA 2. STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY.....	26
PRAKTICKÁ ČÁST	29
5 VLASTNÍ TVORBA	29
5.1 AKTIVITA 1 – FALEŠNÝ LINORYT	29
5.2 AKTIVITA 2 – ALOBAL A PROVÁZKY	31
5.3 AKTIVITA 3 – LIS NA TĚSTOVINY	32
5.4 AKTIVITA 4 - GELLI ART	32
5.5 AKTIVITA 5 – TISK Z EUROFOLIE	33
5.6 AKTIVITA 6 – OTISKY MATIČEK.....	34
5.7 AKTIVITA 7 – TISK Z KOLÁŽE	34
6 CÍL A REALIZACE VÝTVARNÝCH AKTIVIT	36

6.1	POJMOVÉ OBRAZOVÁ MAPA	36
6.2	AKTIVITA 1 – „ORGÁNY“ – FALEŠNÝ LINORYT	36
6.2.1	Didaktická struktura výtvarného úkolu	36
6.2.2	Zadání a průběh výtvarné aktivity	38
6.2.3	Reflexe výtvarné aktivity	39
6.3	AKTIVITA 2 – „NA STATKU“ – PROVÁZKY A ALOBAL.....	41
6.3.1	Didaktická struktura výtvarného úkolu	41
6.3.2	ZADÁNÍ A PRŮBĚH VÝTVARNÉ AKTIVITY	43
6.3.3	REFLEXE VÝTVARNÉ AKTIVITY	43
6.4	AKTIVITA 3 – „CO MĚ ZAJÍMÁ“ – LIS NA TĚSTOVINY	44
6.4.1	DIDAKTICKÁ STRUKTURA VÝTVARNÉHO ÚKOLU	44
6.4.2	ZADÁNÍ A PRŮBĚH VÝTVARNÉ AKTIVITY	46
6.4.3	REFLEXE VÝTVARNÉ AKTIVITY	47
6.5	AKTIVITA 4 – „VZOR“ – GELLI ART	48
6.5.1	DIDAKTICKÁ STRUKTURA VÝTVARNÉHO ÚKOLU	48
6.5.2	ZADÁNÍ A PRŮBĚH VÝTVARNÉ AKTIVITY	50
6.5.3	REFLEXE VÝTVARNÉ AKTIVITY	50
6.6	AKTIVITA 5 – „GELLI ART BEZ GELLINY“ – TISK Z EUROFOLIE	52
6.6.1	DIDAKTICKÁ STRUKTURA VÝTVARNÉHO ÚKOLU	52
6.6.2	ZADÁNÍ A PRŮBĚH VÝTVARNÉ AKTIVITY	53
6.6.3	REFLEXE VÝTVARNÉ AKTIVITY	54
6.7	AKTIVITA 6 – „MÝMA OČIMA“ – OTISKY MATIČEK A ŠROUBŮ	55
6.7.1	DIDAKTICKÁ STRUKTURA VÝTVARNÉHO ÚKOLU	55
6.7.2	ZADÁNÍ A PRŮBĚH VÝTVARNÉ AKTIVITY	57
6.7.3	REFLEXE VÝTVARNÉ AKTIVITY	57
6.8	AKTIVITA 7 – „POPLETENÉ PORTRÉTY“ – TISK Z KOLÁŽE	58
6.8.1	DIDAKTICKÁ STRUKTURA VÝTVARNÉHO ÚKOLU	58
6.8.2	ZADÁNÍ A PRŮBĚH VÝTVARNÉ AKTIVITY	60
6.8.3	REFLEXE VÝTVARNÉ AKTIVITY	60
6.9	CELKOVÉ ZHODNOCENÍ VYUŽITÍ GRAFICKÝCH TECHNIK ŽÁKY NA ZŠ	61
7	DROBNÁ VÝZKUMNÁ SONDA V RÁMCI KLATOVSKA A JIŽNÍHO PLZEŇSKA	64
7.1	CÍL VÝZKUMNÉ SONDY	64
7.2	VÝZKUMNÝ VZOREK	64
7.3	VÝZKUMNÉ OTÁZKY	65
7.4	SBĚR DAT	65
7.5	VÝZKUMNÁ ZJIŠTĚNÍ	65
7.5.1	ZÁVĚR VÝZKUMNÉ SONDY	66
	ZÁVĚR	I
	RESUMÉ.....	II
	SEZNAM LITERATURY.....	III
	INTERNETOVÉ ZDROJE	VI
	SEZNAM OBRÁZKŮ	VII

SEZNAM ZKRATEK

RVP ZV – rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

ZŠ – základní škola

ZUŠ – základní umělecká škola

ABSTRAKT

Kvalifikační práce se zabývá klasickými i alternativními grafickými technikami ve výtvarné výchově na 2. stupni ZŠ. Snahou je poukázat na důležitost osobní zkušenosti dětí s grafickým pojetím v hodinách výtvarné výchovy. Teoretická část se orientuje na charakteristiky grafických technik. Součástí je výčet důležitých umělců ve své tvorbě využívajících práci s grafikou, kteří jsou pro danou kvalifikační práci stěžejní. Vlastním zájmem je zaměřit se na všeobecné možnosti využití grafických technik na 2. stupni ZŠ. Praktická část se skládá z výtvarných úkolů s přímou vazbou na praxi. Jednotlivé výtvarné aktivity jsou didakticky ukotveny. Tvůrčí činnosti dětí jsou realizovány za pomoci vybraných alternativních grafických technik. Plnohodnotnou součástí práce je odpovídající fotodokumentace z průběhu tvorby i konečných prací.

ABSTRACT

The qualification thesis deals with classical and alternative graphic techniques in art education at the 2nd level of primary school. It seeks to highlight the importance of children's personal experience with graphic concepts in art classes. The theoretical part focuses on the characteristics of graphic techniques. It includes a list of important artists who use printmaking in their work and who are central to the qualifying work. My own interest is to focus on the general possibilities of using graphic techniques at the 2nd level of primary school. The practical part consists of art tasks with a direct link to practice. Individual art activities are didactically anchored. The children's creative activities are realized with the help of selected alternative graphic techniques. Adequate photo documentation of the creative process and the final works is a full part of the work.

KLÍČOVÁ SLOVA

Grafika, umělecká grafika, grafické techniky, základní škola, výtvarná výchova, tisk, základní vzdělávání, umění

KEYWORDS

Graphics, art graphics, graphic techniques, elementary school, art education, printing, basic education, art

ÚVOD

V této diplomové práci se zaměřuji na využití vybraných grafických technik v hodinách výtvarné výchovy na druhém stupni základních škol. Jedná se o techniky, které jsou při výuce poměrně opomíjené, a to i z důvodu finanční náročnosti některých pomůcek, které jsou k této tvorbě potřebné. Proto se mimo jiné v rámci této práce pokouším upravit vybrané techniky tak, aby nebylo zapotřebí žádných speciálních pomůcek, ale i přesto bylo maximálně využito jejich potenciálu.

Teoretická část je zaměřena na výklad a osvětlení základních termínů, které se budou prolínat celou prací. Stručně popíši vývojové odlišnosti dítěte staršího školního věku a jeho výtvarného vyjadřování. Výtvarné činnosti budou zařazeny dle RVP ZV. Dále se zaměřím na současné pojetí výtvarné výchovy na základních školách. Samozřejmě také položím teoretický základ pro pochopení vybraných grafických technik. Skrze vybrané autory nahlédnu do historie i současnosti grafického umění. V závěru této části práce uvedu přehled alternativních technik vhodných pro grafickou tvorbu na základní škole.

V praktické části popisuji konkrétní možnosti využití upravených grafických technik za pomoci promyšlených výtvarných aktivit. Tyto činnosti jsou rozebírány nejen z uměleckého, ale i pedagogického hlediska. V závěru praktické části nalezneme drobnou výzkumnou sondu týkající se využití výše uvedených technik ve výuce. Součástí praktické části jsou i mé autorské práce vzniklé stejnými technikami, které byli představeny žákům.

Téma využití grafiky na základních školách mě velmi zaujalo. Hlavním důvodem je, že se jedná o techniky, které žáka rozvíjí v mnoha ohledech, ale i přesto nebývají často do výuky zařazovány. Výsledná díla žáků však bývají zpravidla velmi povedená a samotná tvorba žáky velmi baví.

TEORETICKÁ ČÁST

1 DÍTĚ STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Časové vymezení tohoto vývojového období není jednoznačné. V literatuře nalezneme několik různých věkových modelů společně s různým názvoslovím, které se s tímto věkem pojí.

Dítětem staršího školního věku jsou označovány zpravidla děti ve věku 11 – 15 let. Často se setkáváme s označením *dospívání*, *pubescence*, *adolescence*, nebo podle Hellera také *období druhého dětství*. Toto vývojové období je právem považováno za jedno z nejnáročnějších, jelikož se jedná o jakýsi přechod mezi dětstvím a dospělostí. (Pugnerová a kolektiv, 2019) Konkrétně Krejčíková, Langmeier (2006) rozdělují období pubescence do dvou fází, a to *fáze prepuberty* (11 – 13 let) a *fáze vlastní puberty* (13 – 15 let), které je až poté následováno *fází adolescence* (15 – 22 let).

Thorová (2015) posouvá hranici adolescence, tedy věku dítěte, které je obvykle žákem 2. stupně základní školy, až na 12. a 13. rok života. Jedním z důvodů je to, že mnoho dětí v dnešní době zahajuje školní docházku až v 7 letech. Toto období nazývá *obdobím pozdního dětství*, které končí devatenáctým rokem.

Ve starší literatuře lze ale nalézt i posunutí věkové hranice opačným směrem. Matějček (1998) uvádí, že je velmi těžké toto období časově vymezit, jelikož dospívání je i v rámci jedné rasy, či jednoho území velmi odlišné. Sám tedy dospívání ohraničuje desátým a devatenáctým rokem, přičemž spodní hranice odkazuje především k dívkám.

1.1 CHARAKTERISTIKY DÍTĚTE STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

At' už se čtenář přiklání ke kterémukoli označení, je jisté, že během tohoto období dítě prochází markantními změnami v mnoho oblastech. Na tom, jak bouřlivý přerod dítěte v mladého dospělého bude, má vliv nespočet endogenních i exogenních faktorů. V této fázi dětského vývoje rodiče i ostatní pečující osoby zúročují svou předchozí výchovu a vztah s dítětem, který (ne)budovali již od narození. Ani pro samotné pedagogy nemusí být práce a komunikace s touto věkovou kategorií nejjednodušší. (Pugnerová a kolektiv, 2019)

Výstižný popis adolescence podala Anna Freudová: „*Být normální v období adolescence je samo o sobě nenormální. Adolescent se může během dospívání chovat nekonzistentně a nepředvídatelně, může trpět, ale terapii nepotřebuje. Jsou to spíše rodiče,*

kteří potřebují pomoc, aby se dokázali s dospíváním svých dětí vyrovnat.“ (Thorová, 2016, s. 414)

Když se zaměříme na konkrétní faktory, které období puberty znesnadňují, je možné mezi ně zařadit **biologické a psychické změny**, ale také změny na poli **sociálních vztahů**. V období pubescence prochází dítě viditelnými změnami tělesné schránky. Vnímání těchto změn může být pro některé jedince obtížné především proto, že nemusejí probíhat ve stejném časovém úseku, jako změny psychického rázu. Dále se děti v tomto věku velmi rády porovnávají mezi sebou, ale fyzické proměny mezi jednotlivci jsou také velmi individuální, což v krajním případě může způsobit i šikanu. Žáci v tomto věku více či méně bojují i s vlastní psychickou labilitou, která je způsobena určitými pudy, které se začínají hlásit o své slovo. (Langmaier, Krejčíková, 2006)

Vztahy bývají velmi emotivní a náročné. K emoční stabilitě dítěte povede ještě dlouhá cesta. Komunikace s rodiči a dalšími vychovávajícími osobami často vede ke sporům a konfliktům. Porozumění mezi generacemi je o to složitější, jelikož každá generace má svůj vlastní jazyk, kterému mezi sebou navzájem příliš nerozumí. Opoziční postoje vůči starší generaci a polemizování nad předkládanými názory a informacemi ale dozajista ovlivňují rozvoj kritického myšlení dítěte.

S emoční labilitou souvisí i **výtvarné projevy dítěte**. Realismus je v tvorbě upozaděn a ke slovu se dostává expresionismus odrážející často až rozervané pocity dítěte. Ve svých dílech využívají symbolů a realita je značně stylizovaná. Více se na toto téma zaměřím v samostatné podkapitole 2.3 níže.

Ačkoli je toto období charakterizováno zlepšením motorických schopností či správným používáním sportovních pomůcek a náčiní, setkáváme se zejména u chlapců s neobratnostmi. Toto je způsobeno velmi rychlým růstem v tomto věku. (Thorová, 2015)

1.2 FORMOVÁNÍ IDENTITY DÍTĚTE

Zajímavou a důležitou součástí dospívání je formování vlastní identity dítěte. Poznání tohoto tématu nám učitelům může pomoci pochopit, co se v žácích odehrává a proč je jejich chování v tomto období často nepředvídatelné či nepřátelské. Tomuto tématu se podrobněji věnovala Ruthellen Josselson. Na základě výzkumu rozdělila toto období do 4 fází. Poslední dvě fáze se sice zpravidla učitelů na základních školách netýkají, ale pro kontext uvádím všechna vývojová stádia.

- **Fáze diferenciacce** (12 – 13 let)
 - toto období je charakteristické uvědoměním si odlišných názorů od vrstevníků, ale i rodičů
 - s tím souvisí zvýšená kritičnost směrem od dítěte k jeho okolí
- **Fáze získání zkušeností a experimentování** (14 – 15 let)
 - typický je boj proti autoritám, snaha o vlastní autonomii
- **Fáze sblížení s přáteli** (16 – 17 let)
 - fáze typická pozvolným zklidňováním emocí a narovnáváním dříve porušených vztahů
 - do popředí se dostávají romantické vztahy
- **Fáze konsolidace vztahu k sobě samému** (18 let až do konce dospívání)
 - dochází k ustálení názorů a postojů v mnoha oblastech
 - uvědomění si vlastní individuality

(Thorová, 2015)

2 VÝTVARNÝ PROJEV DÍTĚTE

Pro pedagogy je dozajista důležité znát období výtvarného projevu dětí. Mimo jiné i z diagnostického hlediska, ale především pro pochopení charakteristických odlišností, která se v jednotlivých obdobích objevují. Existuje mnoho a mnoho různých kategorizací výtvarného projevu dětí a specifikací jejich tvorby. Níže uvádím některé z nich.

2.1 „CHARAKTERISTIKA DĚTSKÉHO VÝTVARNÉHO PROJEVU PODLE PIAGETA

Jedna z kategorizací pochází od švýcarského psychologa Jeana Piageta, který výtvarný vývoj dítěte rozděluje do čtyř období dle věku a úrovně dětského myšlení.

➤ *Období senzomotorické (asi do 2 let dítěte)*

- tomuto období odpovídá stádium čáranic
- dítě se učí určitá schémata chování, orientace v prostoru, manipulace s předměty

➤ *Období předoperačního myšlení (asi od 2 do 7 až 8 let)*

1. fáze: vývoj symboliky a představivosti – výtvarně se dítě dostává k zobrazování prvních obrazů
2. fáze: rozvoj názorného myšlení – rozvoj kreslířského zobrazování a vytváření grafických typů

➤ *Období konkrétních operací (od 7 – 8 let do 11 – 12 let)*

- dochází k napodobování optické podoby objektů - děti dokáží s konkrétními předměty operovat i v představě

➤ *Období formálních operací (od 11 - 12 let do dospělosti)*

- toto období je jakousi krizí dětského výtvarného projevu
- dítě v tomto období dokáže provádět abstraktní operace, aniž by manipulovalo s konkrétními předměty (Hazuková, Šamšula, 2005)

2.2 FÁZE VÝTVARNÉHO PROJEVU PODLE STEHLÍKOVÉ BABYRÁDOVÉ

V publikaci „Výtvarný projev dítěte předškolního věku v jednadvacátém století“ se setkáváme s lehce odlišným členěním.

➤ *Fáze čáranic*

Tato fáze je typická pro děti od 2,5 roku do 3 let. Jedná se o první grafický projev dětí, který je odrazem jejich psychomotoriky. V žádném případě se zatím nejedná o znázornění jejich vlastních představ. První grafické projevy vychází z pohybu paže, který dítě přenáší na papír.

➤ ***Fáze zobrazování opakovaných tvarů***

Ve třech letech si dítě začne uvědomovat větší důležitost některých tvarů. Následuje jejich neustálé opakování, které dítě provádí se zálibou. Na rozdíl od předchozí fáze si dítě začíná uvědomovat určitou spojitost mezi vznikajícími obrazci a reálnými věcmi. Dítě spontánně něco namaluje a až následně díky své představivosti věc pojmenuje dle nějaké podobnosti. S přibývajícím zkušenostmi dítě věc popisuje do detailů. Často ale tentýž tvar vyjadřuje něco zcela odlišného.

➤ ***Fáze symbolizace a ideoplasticismu***

V této fázi začíná dítě znázorňovat svět odlišně než doposud. Svět a předměty v něm jsou zobrazovány abstraktně, symbolicky za pomoci čar, šrafování, barevných skvrn či geometrických obrazců. Dokonce se v kresbě ale objevují i znázornění pohybu figury za pomoci nejrůznějších čaranic.

➤ ***Fáze vizualizace a raného poetického fyzioplasticismu***

Zde se jedná o závěrečnou fázi vývoje výtvarného projevu předškolního dítěte, které se pokouší o znázornění světa přesně tak, jak jej vidí. Dítě v tomto období kombinuje to, co vidí a to, co dokáže odvodit. Vznikají tak nevídané kombinace. (Stehlíková Babyrádová, 2014)“

(ŽÁKOVÁ, Iveta. Umění jako východisko výtvarných činností v mateřské škole [online]. Plzeň, 2021 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/f22111/>. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická. Vedoucí práce Mgr. Monika Plíhalová)

2.3 VÝTVARNÝ PROJEV DÍTĚTE STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Jak je z předchozí podkapitoly patrné, nejvíce změn se odehrává v oblasti výtvarného projevu ještě před nástupem dítěte do základní školy. Z tohoto důvodu neexistuje mnoho zdrojů týkajících se pozdějších vývojových etap, případně jsou informace velmi strohé.

Zde na předcházející podkapitolu navážeme Uždilovým rozdělením výtvarného projevu do tří stupňů vývoje. Jedná se o stádium *spontánního výtvarného projevu*, *stádium krize výtvarného projevu a závěrečné stádium výtvarného projevu dospívajících*.

Velmi důležitou etapou je fáze *krize dětského zobrazování*. Opět nelze zcela přesně určit věkovou hranici vzhledem k mnohým odlišnostem každého jedince. Obecně se lze ale přiklonit k rozmezí 9 – 10 let. Žáci opouštějí svět představ. Uvědomují si náležitosti, které by zobrazované motivy měly obsahovat. Frustruje je ale vlastní nedokonalost zobrazování. Ve snaze vytvořit dokonalý obraz, ale paradoxně vznikají velmi nesourodé malby a kresby. Toto uvědomění vlastní nedokonalosti je pravou příčinou upadajícího zájmu o výtvarnou tvorbu. (Uždil, 1978) Jak jsem již výše zmínila, Thorová (2015) ale uvádí, že odklon od realismu je způsoben rozbouřenými emocemi dospívajících. Díky tomu se tvorba mění ve značně expresionistickou. V tuto chvíli je na samotném pedagogovi, jak se k této skutečnosti postaví, a zda vhodnými formami, metodami a motivací pomůže žákovi tuto krizi překonat a podnítl v něm opět chuť se výtvarně vyjadřovat. (Uždil, 1978)

Kromě výše uvedeného má velký vliv na tvořivost žáka, nejen během této krizové etapy, i *hodnocení* jeho práce. K tomuto tématu by bylo možné napsat mnoho. Hodnocení dětského projevu však není pro tuto práci stěžejní, a proto postačí shrnutí v této citaci: „Zde je nutno tolerovat rozšířenou definici estetiky dětského výtvarného projevu. Za hodnotný projev nelze považovat pouze ten projev dítěte, který je dle pravidel estetiky oka dospělého krásný, nýbrž jde spíše o takový druh projevu, který je určitým obsažným sdělením.... Zásadní chybou, které se dopouštějí dospělí, ať už jde o rodiče či vychovatele – je to, že dosazují do hodnocení dětských výtvarných projevů svoje kritéria krásy. Ta však mohou být poplatná nejrůznějším strnulým vzorům – mohou být určovaná společenským vkusem, módními trendy, staromilnými vzory, sklonem obdivovat mimetismus apod.“ (Stehlíková Babyrádová, 2014, s. 25)

3 VÝTVARNÉ ČINNOSTI DLE RVP ZV

Rámcový vzdělávací program pro základního vzdělávání (RVP ZV) je dokument, který je vydáván MŠMT. Plynule navazuje na RVP předškolního vzdělávání (PV) a zároveň je východiskem pro RVP středního vzdělávání. Předkládá podmínky, dle nichž by mělo probíhat vzdělávání na základních školách a v odpovídajících ročnících gymnázií a dalších víceletých středních škol. RVP ZV slouží také jako podklad pro tvorbu školních vzdělávacích programů (ŠVP), z nichž vycházejí metodické plány výuky. (Hazuková, 2011)

V RVP ZV nalezneme mimo jiné informace o požadovaných úrovních klíčových kompetencí a vzdělávacím obsahu (učivo, očekávané výstupy). Uvádí průřezová témata jako jeho závaznou součást. Dále zde nalezneme informace i o vzdělávání žáků se speciálními potřebami a žáků nadaných. Součástí RVP ZV je samozřejmě také kapitola týkající se veškerých podmínek (materiální, hygienické, personální, organizační a další), bez kterých by nebylo možné RVP ZV uskutečňovat.

Vzdělávací oblasti RVP ZV jsou zaměřeny následovně:

- jazyk a jazykové kompetence – český jazyk a literatura, cizí jazyk, další cizí jazyk
- matematika a její aplikace
- informatika
- člověk a jeho svět
- člověk a společnost – dějepis, výchova k občanství
- člověk a příroda – fyzika, chemie, přírodopis, zeměpis
- **umění a kultura – hudební a výtvarná výchova**
- člověk a zdraví – výchova ke zdraví a tělesná výchova
- člověk a svět práce
- doplňující vzdělávací obory – dramatická, estetická, filmová/audiovizuální, taneční a pohybová výchova (RVP ZV, 2021)

3.1 VÝTVARNÁ VÝCHOVA DLE RVP

Rámcový vzdělávací program je vytvořen pro každý jednotlivý stupeň vzdělávání. Existuje tedy RVP zaměřené na preprimární, primární, sekundární a terciární vzdělávání. V rámci RVP ZV se dále konkretizuje vzdělávací obsah každého vzdělávacího oboru pro první a druhý stupeň ZŠ. Níže uvádím pouze informace vztahující se k vzdělávacímu obsahu pro 2. stupeň ZŠ, který je pro tuto práci stěžejní.

➤ *„rozdílení smyslové citlivosti*

- *prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, objemy, světlostní a barevné kvality, textury; vztahy a uspořádání prvků v ploše, objemu, prostoru a v časovém průběhu (podobnost, kontrast, rytmus, dynamické proměny, struktura), ve statickém i dynamickém vizuálně obrazném vyjádření*
- *uspořádání objektů do celků v ploše, objemu, prostoru a časovém průběhu – vyjádření vztahů, pohybu a proměn uvnitř a mezi objekty (lineární, světlostní, barevné, plastické a prostorové prostředky a prostředky vyjadřující časový průběh) ve statickém i dynamickém vyjádření*
- *reflexe a vztahy zrakového vnímání ke vnímání ostatními smysly – vědomé vnímání a uplatnění mimovizuálních podnětů při vlastní tvorbě; reflexe ostatních uměleckých druhů (hudebních, dramatických)*
- *smyslové účinky vizuálně obrazných vyjádření – umělecká výtvarná tvorba, fotografie, film, tiskoviny, televize, elektronická média, reklama; výběr, kombinace a variace ve vlastní tvorbě“ (RVP ZV, s. 95, 2021)*

➤ *„uplatňování subjektivity*

- *prostředky pro vyjádření emocí, pocitů, nálad, fantazie, představ a osobních zkušeností – manipulace s objekty, pohyb těla a jeho umístění v prostoru, akční tvar malby a kresby, uspořádání prostoru, celku vizuálně obrazných vyjádření a vyjádření proměn; výběr, uplatnění a interpretace*
- *typy vizuálně obrazných vyjádření – hračky, objekty, ilustrace textů, volná malba, sochařství, plastika, animovaný film, komiks, fotografie, elektronický obraz, reklama, vizualizované dramatické akce, komunikační grafika; rozlišení, výběr a uplatnění pro vlastní tvůrčí záměry*

- *přístupy k vizuálně obrazným vyjádřením – hledisko jejich vnímání (vizuální, haptické, statické, dynamické), hledisko jejich motivace (fantazijní, symbolická, založená na smyslovém vnímání, racionálně konstruktivní, expresivní); reflexe a vědomé uplatnění při vlastních tvůrčích činnostech“ (RVP ZV, s. 95, 2021)*
- **„ověřování komunikačních účinků**
 - *osobní postoj v komunikaci – jeho utváření a zdůvodňování; důvody vzniku odlišných interpretací vizuálně obrazných vyjádření (samostatně vytvořených a přejatých), kritéria jejich porovnávání, jejich zdůvodňování*
 - *komunikační obsah vizuálně obrazných vyjádření – utváření a uplatnění komunikačního obsahu; vysvětlování a obhajoba výsledků tvorby s respektováním záměru autora; prezentace ve veřejném prostoru, mediální prezentace*
 - *proměny komunikačního obsahu – záměry tvorby a proměny obsahu vizuálně obrazných vyjádření vlastních děl i děl výtvarného umění; historické, sociální a kulturní souvislosti“ (RVP ZV, s. 96, 2021)*

3.2 SOUČASNÁ VÝTVARNÁ VÝCHOVA NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE

Současným trendem ve výtvarné výchově je autenticita, omezení šablonovitosti, propojení s konkrétními díly, inspirace uměním a propojení s dalšími obory. Realita, je ale mnohdy velmi odlišná. Výtvarná výchova má, bohužel, stále postavení druhořadého předmětu, na který není nutné se připravovat a je potřeba se jen hodin účastnit. V dnešní době však žáci vůbec nedisponují „selským rozumem“, nedokáží si poradit a vše si chtějí vyhledat za pomoci internetového prohlížeče, nebo se rovnou chtějí poradit s umělou inteligencí. Výtvarná výchova, jako jeden z mála předmětů, má ale tu možnost, podněcovat v žácích představivost, kritické myšlení, či pohled na předložené téma z mnoha úhlů.

Učitelé jsou **svázaní velmi obecnými cíli**, i když by bylo mnohem přínosnější orientovat se na cíle diferenciované. Dnešní výukové obsahy jsou ale velmi ovlivňovány rychlým rozvojem světa a technologií kolem nás. Je požadováno, aby tyto obsahy byly aktuální s přesahem do budoucnosti. To, s čím se žáci ve škole setkávají, by mělo být opravdu použitelné v životě. Škola by neměla být zaměřena na opakování stále stejných obsahů, i když doba už je dávno jiná a vědomosti, které potřebovali žáci dříve, dnes nejsou

relevantní. Navíc předkládání přesně daných informací a procesů v žácích zabíjí jejich kreativitu a fantazii. (Uhl Skřivanová, Plíhalová, 2022)

Tomuto nepříspívají ani všudypřítomné *technologie*, které nám na základě algoritmů předkládající informace, které více či méně vědomě, přejímáme za vlastní a pravou realitu. Ve většině případů odpadá jakákoli reflexe těchto předložených informací. I při vlastním vyhledávání v internetových zdrojích dostáváme přesně to, co jsme očekávali. Člověk tímto přichází o chuť objevovat, o svou zvědavost. Přicházíme o kouzlo překvapení. (Uhl Skřivanová, Plíhalová, 2022) V tomto ohledu mohou právě grafické techniky žáky velmi dobře podpořit. Tisk právě toto kouzlo nečekaného a překvapivého zprostředkovává dokonale.

Technologie však samotnou výtvarnou výchovu nijak neohrožují, ba naopak mohou pomoci při zprostředkování umění. Kreativně smýšlejících jedinců, kteří své představy dokáží přivést k životu, bude stále třeba, jelikož kreativní průmysl je velmi živým odvětvím s mnoha obory (reklama, móda, film a další). (Uhl Skřivanová, Plíhalová, 2022)

4 UMĚNÍ A GRAFIKA

4.1 CO JE TO GRAFIKA

Samotný název „grafika“ pochází z řeckého slova „grafein“, což lze přeložit jako psát nebo kreslit. (Krejča, 2010) Jedná se vlastně o: „*převedení viděných či zažitých forem do soustavy linií, bodů a ploch. V užším slova smyslu tak dnes nazýváme dílo rozmnožitelné ručním způsobem na předem stanovený počet exemplářů, z nichž každý zůstává originálem. Počet vytištěných exemplářů tvoří náklad, za který si umělce ručí sám a ručně jej podepisuje.*“ (Zápalková, 2003, s. 8) Zjednodušeně řečeno jde o přetvoření kresby do řemeslně zpracované matrice. (Krejča, 2010) Samotný tisk se provádí navalením tiskařské barvy na vytvořenou formu a následně se barva přenese, otiskne za pomoci velkého tlaku z desky na papír. (Bouda, 1963)

Grafiku lze rozdělit na původní uměleckou a reprodukční, ale také na volnou a užitou. V případě **umělecké grafiky** je omezení v počtu výtisků. Každý z nich je však považován za originál a signován autorem. Před vynálezem fotografického zařízení měla svůj velký význam grafika **reprodukční**, kdy dle původní předlohy umělce vznikaly pod rukama řemeslných grafiků grafické listy. Jak už název napovídá, **volná** grafika dává umělci zcela volné pole působnosti, co se zobrazovaného týče. Naproti ní stojí grafika **užitá**. Pod tímto pojmem si lze představit plakáty, poštovní známky či obálky knih. Jedná se tedy o grafiku, která má svůj konkrétní účel. (Marco, 1981)

Grafika během svého vývoje prošla mnohými proměnami. Prapůvodně sloužila k tisku textu za pomoci výměnných štočků písmen a uchování a šíření informací. S uměním neměla pranic společného. Následně se začaly objevovat tisky s obrazovými výjevy, s náboženskou i politickou tematikou. Ačkoli je grafika primárně spjata s principem rytí a vytváření matrice, dnes se pod tímto označením už skrývá mnoho různorodých činností, které se nezaměřují pouze na tvorbu otisků. Grafikou tedy rozumíme i práci s textem a obrazem, či prvky vizuální komunikace atp. za použití moderních technologií.

Terminologie spojená s grafikou není vůbec jednoznačná. Například v anglicky mluvících zemích se užívá výraz „print“, který s sebou nese propojení i s průmyslovým tiskem. Z tohoto důvodu se umělecká grafika označuje v zahraničních zdrojích jako „printmaking“. (Michálek, 2016)

4.2 VÝVOJ GRAFICKÝCH TECHNIK

Když se na princip grafických technik podíváme obecně, lze za první rytiny považovat i nástěnné malby pravěkých lidí. (Bouda, 1963)

Nejstarší „kultivovanou“ grafickou technikou je ale technika *tisku z výšky*, konkrétně se jedná o *dřevořez a dřevoryt*. První zmíněný využívali Číňané už v 6. století. (Marco, 1981) Ve 14. století objevuje kouzlo této orientální techniky tisku z dřevěných desek také Evropa. Vznikaly takto například ručně tištěné hrací karty a jednoduché obrázky svatých. K největšímu rozmachu této techniky došlo po roce 1437 díky vynálezu knihtisku Gutenbergem. Velcí umělci svá díla tvořili přímo na dřevěné desky a destičky. Pak přicházeli na řadu mistrovští rytci, kteří tato díla dokonale vyryli a tiskaři vytiskli. Výsledné dílo bylo tedy jakousi kolektivní prací. (Bouda, 1963) Současná tvorba je však návratem k celkové práci jednotlivce. (Marco, 1981)

V 15. a 16. století obliba tisku z výšky začala postupně upadat a na výsluní se opět šplhal tisk z hloubky. První mědirytina na našem území vznikla v 1481 pod rukama zlatníka a rytce Václava z Olomouce.

17. století přináší do tisku jemnost a malebnost díky nové technice leptu. Přemíra jemnosti nakonec zapříčinila to, že bylo těchto technik jako technik reprodukčních využíváno stále méně častěji. O to více ale vznikala leptem originální díla umělců. Dodnes je tohoto využíváno při tvorbě bankovek a poštovních známek. Hlubitisková technika suché jehly byla původně používána jako doplňková technika leptu, či rytiny. Její velká obliba přišla až na přelomu 19. a 20. století.

V 18. století se objevuje nová technika tisku, a to litografie, jako technika tisku z plochy. (Bouda, 1963) Řadíme ji mezi jednu ze základních grafických technik. Speciální význam pro nás má i z toho důvodu, že vznikla díky pražskému rodákovi Aloisovi Senefelderovi. (Marco, 1981)

4.3 VÝZNAMNÍ ČEŠTÍ I ZAHRANIČNÍ GRAFICI

V této podkapitole se zaměřuji na informace týkající se významných grafiků, jejichž díla jsem při výuce využívala jako inspirativní východisko pro zamýšlené činnosti a demonstrovala na nich vybrané grafické techniky.

4.3.1 ALBRECHT DÜRER (1471-1528)

V roce 1471 se v německém Norimberku narodil Albrecht Dürer. Byl velmi nadaný a už od dětství se díky podpoře svého otce umění věnoval. Jeho díla měla velký vliv na vývoj evropského umění jako takového. Věnoval se nejen kresbě, malbě, ale také rytině a dřevořezu. Za Dürerovo vrcholné dílo lze označit soubor dřevořezů nazvaný Apokalypsa. Těchto patnáct dřevořezů vzniklo na sklonku 15. století a jsou považovány za nejslavnější grafické dílo. (Pelánová, 1997)

4.3.2 ERNST LUDWIG KIRCHNER (1880 - 1938)

Malíř, grafik a vystudovaný architekt Kirchner se narodil v Aschaffenburgu (DE) v roce 1880. Díky jeho otci se mu dostalo už v raném věku výtvarného vzdělávání. Po grafické stránce byl ovlivněn Dürerem a dřevořez se stal jeho oblíbenou technikou. V jeho dílech byl patrný vliv nejen starých mistrů, ale například Matissův. E.L. Kirchner byl jedním ze zakládajících členů skupiny Die Brücke. (Pátková, 1991) Už z názvu skupiny vyplývá, že se mělo jednat o jakýsi most, propojení mezi starým a novým pojetím umění. Členové této skupiny se netajili nesouzněním s impresionismem a anekdotickým realismem. Naopak neskryvali své nadšení z expresionismu a fauvismu. (Dempsey, 2002) Kirchner dlouhodobě bojoval s psychickými problémy, které nemohl unést, až dobrovolně odešel ze světa v roce 1938. (Pátková, 1991)

4.3.3 MAX PECHSTEIN (1881-1955)

Pechstein byl německý grafik, kreslíř a malíř, který se narodil v roce 1881 v Zwickau. Prošel výtvarným vzděláním. Na jeho tvorbu měl velký vliv expresionismus, fauvismus a do jisté míry i primitivismus. Byl také členem skupiny Die Brücke, stejně jako výše zmíněný Kirchner. (Klivar, 2014)

4.3.4 PABLO PICASSO (1881- 1973)

Rodák ze španělské Malagy je světoznámým malířem, sochařem, grafikem a mnoho dalšího. Narodil se v roce 1881. Je právem považován za jednoho z nejvýznamnějších umělců 20. století. (Hodgeová, 2017) Jeho tvorba během let prošla různými proměnami. Známa jsou i jeho barevná období - melancholické modré a veselejší růžové období. Picassova díla byla inspirována rozličnými motivy od jeho životních lásek, přes býčí zápasy až po africké umění. (přeložil Nedvěd, 2019). Během své umělecké cesty vytvořil přes dvacet tisíc unikátních děl. Svět výtvarného umění neobyčejně obohatil

v mnoha směrech. Společně s Georgesem Braquem je spojován se vznikem kubismu, do té doby neotřelého a nevídaného stylu zobrazování. (Hodgeová, 2017)

4.3.5 EMIL FILA (1882-1953)

Grafik, výtvarný kritik, malíř ale i sochař Emil Fila se narodil v Chropyni v roce 1882. Jeho cesta zprvu nevedla k umění, ale docházku na obchodní školu brzy přehodnotil a začal navštěvovat Akademii výtvarných umění v Praze. Byl fascinován Rembrandtem a dalšími starými mistry výtvarného umění. V jeho dílech se objevily ale i prvky kubismu a surrealismu. (Horová, 1995)

4.3.6 JOSEF ČAPEK (1887 - 1945)

Fillův současník Josef Čapek se narodil v roce 1887. Byl nejen výtvarníkem, ale také například publicistou, spisovatelem či scénografem. (Horová, 1995) Pokud se podíváme na jeho výtvarnou tvorbu, můžeme jej označit za jednoho z průkopníků linorytu v českých zemích. Čapkovy grafiky byly často doplněny i kolorováním. Jeho původní grafické práce byly ale tvořeny technikou dřevorytu.

Díla Josefa Čapka jsou velmi dobře rozeznatelná díky osobitě stylizovaným figurám. (Michálek, 2016) Lze zde dobře rozeznat inspiraci a vlastní obměnu kubistických prvků. Mimo to byl Čapek ovlivněn také fauvismem a expresionismem, ne však v takové míře. (Horová, 1995)

4.3.7 MICHAL CIHLÁŘ (1960 - DOSUD)

Ze současnějších českých autorů jsem vybrala Michala Cihláře. Jeho ikonické, digitálně dobarvované linoryty použité na billboardy pražské ZOO jsou nezapomenutelné.

Pražský rodák spatřil světlo světa v roce 1960. Už jeho středoškolská studia byla zaměřena na výtvarné umění, v tomto oboru pokračoval i na vysoké škole. Při svých studiích fascinoval diváky svými velkoformátovými a velmi pracnými díly. Nebál se ani experimentu a přišel s vlastní technikou dobarvování linorytů. Jeho tvorba byla do jisté míry ovlivněna prací Andyho Warhola. Cihlářův vztah k tomuto autorovi je patrný i z toho, že společně se svými dvěma kolegy založili Museum Andyho Warhola v Medzilaborcích (Slovensko).

Cihlár se nevěnoval pouze umělecké grafice, ale i grafice užité, fotografii, či tvořil koláže.

(<https://www.artlist.cz>)

4.3.1 PETR NIKL (1960 – DOSUD)

Petr Nikl se narodil v Praze ve stejném roce jako Cihlář. (www.artlist.cz) „Když se podíváme na naši uměleckou scénu, jen těžko bychom hledali vhodnějšího zástupce hravosti. Umění je pro něj hrou a naopak. Jak by také ne, už od dětství měl vzor ve své mamince, Libuši Niklové, která se zhlédla v tvorbě plastových zvířátek a stranou nezůstalo ovlivnění Niklovy tvorby ani od otce, který byl také umělcem. Nepřekvapí tedy, že Nikl zprvu tvoří hračky a loutky, pro které píše texty a na vernisáže připravuje divadelně laděná vystoupení. (Horák, Franta, BÖHM, 2016)

Soubor jeho děl se tedy neskládá pouze z obrazů, které mohli diváci spatřit na studentských výstavách už v roce 1984, ale mezi jeho uměleckého projevy patří i performance, divadelní představení, grafika nebo různé kombinace uměleckých forem. (Babyrádová, 2002)“

(ŽÁKOVÁ, Iveta. Umění jako východisko výtvarných činností v mateřské škole [online]. Plzeň, 2021 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/f22111/>. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická. Vedoucí práce Mgr. Monika Plíhalová)

4.4 SILNÉ A SLABÉ STRÁNKY GRAFIKY

Grafické techniky, stejně jako jiné výtvarné techniky, mají své výhody i nevýhody. Jednou z **výhod** je variabilita při tvorbě. Grafik může při procesu tvorby popustit uzdu své fantazie a experimentovat jak s texturami, barvami, tak i tvarovými kompozicemi. Další výhodou některých grafických technik je, že lze tvořit opakované tisky z jedné matrice ve stále stejné kvalitě. Jedná se například o litografii nebo tisk z výšky. Velkým bonusem při tvorbě je moment překvapení, kdy autor po usilovné předchozí práci odhalí výsledný tisk. (Michálek, 2014)

Grafické techniky mají ale i své **limity a nedostatky**. Těmito jsou především náklady spojené s pořízením materiálů a pomůcek k tisku. Jedná se o kvalitní papíry, tiskařské barvy, materiály pro výrobu matic, či lisovací stroje. Jako další nevýhodu můžeme vnímat i časovou a postupovou náročnost pojící se s některými technikami, jako je například technika leptu. Tyto skutečnosti mohou některé tvůrce od grafických experimentů odradit. (Michálek, 2014)

4.5 VYBRANÉ GRAFICKÉ TECHNIKY

Grafické techniky bývají zpravidla děleny dle způsobu tisku ale také podle toho, jakým způsobem vzniká matrice. Existují ale matrice, ze kterých lze tisknout několika způsoby, případně lze tisk vzniklý jednou technikou přenést, zakomponovat do techniky jiné. (Michálek, 2014)

V této kapitole se zaměříme na stručný popis základních metod a podrobněji rozebereme pouze techniky, které jsou v praktické části této práce použity jako inspirační východisko pro techniky upravené, které slouží pro finančně, časově i technicky nenáročnou grafickou práci na základní škole.

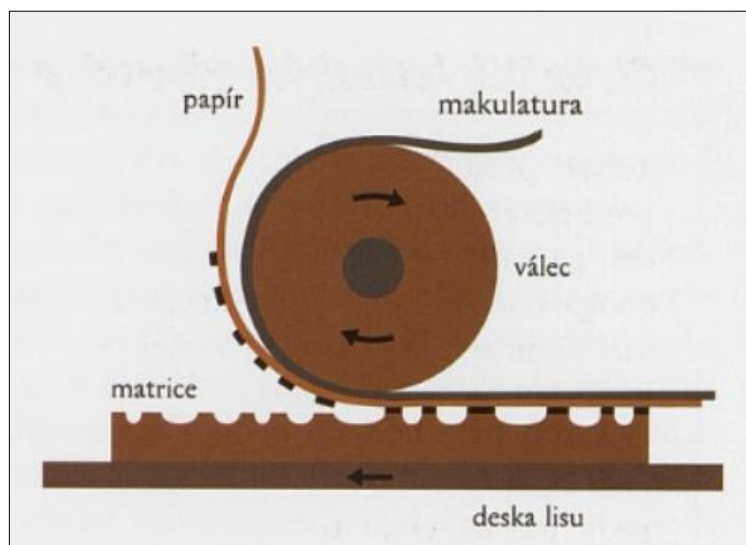
4.5.1 TISK Z VÝŠKY

Jak jsem již výše zmínila, tisk z výšky je nejstarší grafickou technikou. Principem je odstranění míst z matrice, která nemají být otisknuta. Toto se provádí různými *mechanickými* (ručními) nebo *chemickými* způsoby. (Krejča, 2010) Chemické způsoby můžeme ještě dále rozdělit na *fotomechanické a ruční*. Fotomechanické jsou velmi zajímavé tím, že na vzniku matrice, jak už z názvu vyplývá, se podílí fyzikální a chemické procesy, konkrétně světlo v kombinaci se speciální fotocitlivou emulzí. (Michálek, 2014)

Na vyvýšená místa matrice, která vznikla ať už jakýmkoli způsobem, se nanáší tisková barva. Takto připravená deska je ručně nebo za pomoci lisu otištěna na papír. Pro výrobu samotné formy bývá využito různých materiálů – dřevo, kov, linoleum, těsto, hlína, kámen či kov. (Krejča, 2010)

- **Druhy tisku z výšky:** *linořez, linoryt, kamenoryt, dřevořez a dřevoryt, kovoryt, rytina do Mässerovy desky, ražená technika, zinkografie* (Krejča, 2010)
 - *Linoryt – technika sama o sobě má mnohá pozitiva, rytí do linolea za pomoci rydel je velmi jednoduché a tisk lze provádět i bez lisu (hladítkem, polévkovou lžící), výsledné obrazy jsou velmi efektivní, zkušenější autoři dokáží tisknout dvoubarevné i vícebarevné tisky, tohoto lze dosáhnout postupným odryváním matrice nebo výrobou jedné desky pro každou jednotlivou barvu* (Michálek, 2014)
- **Další druhy tisku z výšky:** *frotáž, materiálový tisk, přírodní tisk* (Krejča, 2010)

- *Frotáž – za průkopníka této techniky je považován Max Ernst, princip tisku spočívá v přetírání povrchu struktury (například kůry stromu), na kterou byl přiložen papír nebo látka, tužkou, uhlem a podobně (Pelánová, 1997)*

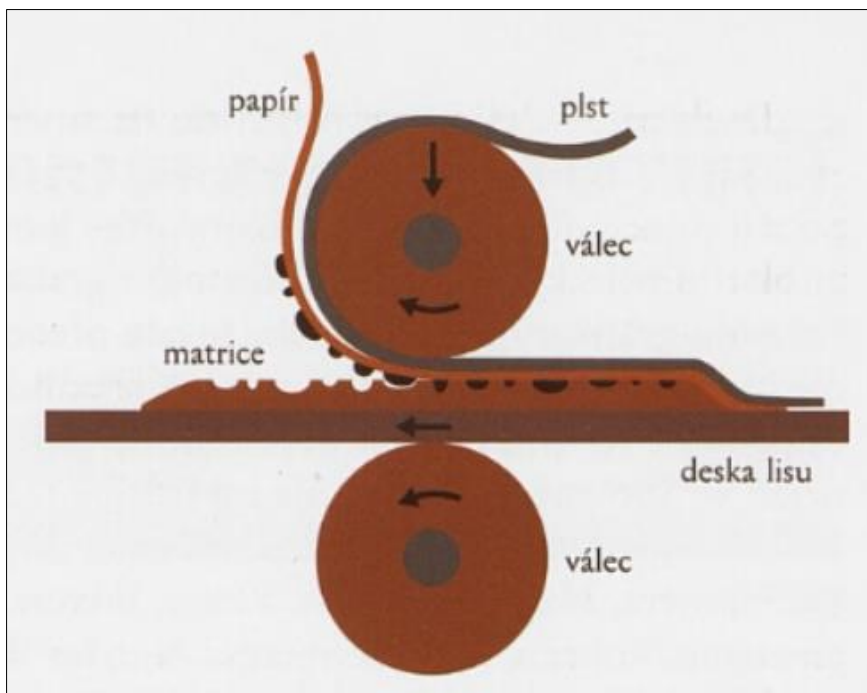
Obrázek 1 - schéma tisku z výšky

4.5.2 TISK Z HLOUBKY

Hlubitisk můžeme považovat za nejkvalitnější způsob tisku, co se výsledných děl týče. Na rozdíl od výše zmíněné techniky tisku z výšky se zde zatírá barva do vyrytých čar v matrici. Barva mimo tyto rýhy se z desky stírá a tisk se provádí velkým tlakem lisu.

Tisky z hloubky jsou rozděleny do dvou kategorií dle vzniku matrice. Jedná se o mechanické techniky, které produkují různé druhy rytin a chemické, jejichž výsledkem jsou lepty. (Krejča, 2010)

- **Mechanické:** *suchá jehla, oceloryt, mědiryt, škrabaná rytina, puncová a tečkovaná rytina a rytina s krejónovou manýrou (Krejča, 2010)*
 - *suchá jehla – lze ji považovat za mezistupeň mezi mědirytem a leptem, své jméno získala díky tomu, že při práci s ní není potřeba použít leptadla, zamýšlený tvar je do desky vyryt jehlou s ochranným držadlem, následně je barva vtírána do těchto vrypů (Pelánová, 2017)*
- **Chemické:** *lept lavírovaný, čárový, zrnkový, křidový, čárový se zrnem, lept s tužkovou či tečkovací manýrou, lept do měkkého krytu, zieglerografie, heliogravura (Krejča, 2010)*

Obrázek 2 - schéma tisku z hloubky

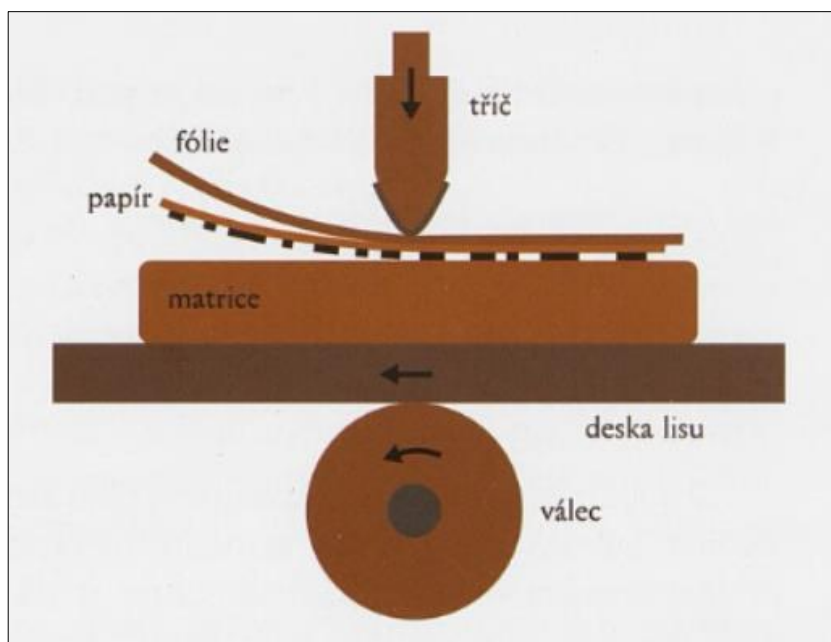
4.5.3 TISK Z PLOCHY

Tisk z plochy přichází až na konci 18. století. Už ze zastřešujícího názvu tiskových technik z plochy vyplývá, že matrice neobsahuje žádná vyvýšená ani prohloubená místa, ale celá deska je v **jedné ploše**. Výsledný otisk nemívá zpravidla vytlačenu matrici, obraz je kompaktní, ničím nerušený. (Krejča, 2010) Tisk je možné uskutečnit díky chemickým vlastnostem desky a barvy. Na desku je mastnou barvou nakreslen požadovaný motiv, tato místa tedy nevsakují vodu, po zaleptání bude motiv jen neznatelně vyvýšený, ale i přesto nyní přijímá barvu a umožňuje tisk. (Bouda, 1963) Tisk z plochy zahrnuje také litografii (nebo také kamenotisk), dále je možné jej kombinovat s některými technikami tisku z hloubky a dalšími (viz. níže).

- **Litografie:** *pérová, křídová, autografie, přetisk, lavírovaná, fotolitografie, škrábaná litografie*
- **Kombinace tisku z plochy a hloubky:** *litografická rytina a lept*
- **Algrafie**
- **Autorský ofset**
- **Světlotisk**

(Krejča, 2010)

- *litografie – jak jsem výše zmínila, litografie existuje díky Pražanovi Aloisovi Senefelderovi, tato technika je také známá jako kamenoryt, princip tisku spočívá v chemické reakci kamene a uhličitanu vápenatého, tuší neb mastnou barvou je na kámen nakreslen obraz, po zaleptání mastná plocha při tisku přijímá barvu a navlhčený kámen ji odpuzuje (Zápalková, 2003)*

Obrázek 3 - schéma tisku z plochy

4.5.4 FENOMÉN GELLI ART

Gelli art je mladou výtvarnou technikou, která se stala fenoménem. Gelli print je technikou *tisku z plochy*, s níž pomalu ale jistě začínají pracovat i učitelé na českých školách (informace z písemné komunikace s učiteli). Autorkami tohoto konceptu jsou Američanky Joan Bess a Lou Ann Gleason. Bess je umělkyní zabývající se nepřeborným množstvím technik, která ale nakonec propadla vášni pro tisk ze želatinového plátu.

S čtenější frekvencí tisku začala přemýšlet, jak by se dala vyrobit trvanlivá deska z pokud možno netoxických materiálů, která by neztratila své vlastnosti i při pokojových teplotách. Deska by tedy byla kdykoli k dispozici a nepředcházela by její poměrně zdoluhavá příprava. Na rozdíl od Bess měla Gleason ale zkušenosti s marketingem například pro světoznámou společnost Procter & Gamble.

Společně tedy našly vhodné dodavatele a vytvořily inovativní produkt Gelli plate, monoprintovou želatinovou desku, která se snadno udržuje, skladuje a velmi dobře se s ní pracuje. Tvorba se Gelli plate je vhodná jak pro naprosté začátečníky, tak i pro zkušené

umělce. Mezi jmény umělců věnujících se této technice nenajdeme mnoho věhlasných jmen, ale je zde poměrně velká komunita nadšených lokálních umělců. (<https://gelliartsblog.com>)

Tato technika je sice považována za novou, ale nová je ve skutečnosti pouze výše zmíněná speciální deska. Téměř totožná technika se využívala už ke konci 19. století. Tuto techniku zvanou hektograf si už v roce 1878 nechali patentovat V. Kwaiser a R. Husák. Jednalo se také o tisk na principu otisku z desky tvořené želatinou, vodou a glycerinem. (Ottův slovník naučný, 1904)

4.6 GRAFICKÉ TECHNIKY VHODNÉ PRO ŽÁKY NEJEN NA 2. STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Jak jsem výše zmínila, grafické techniky mohou výborně přispět k rozvoji fantazie žáků i jejich motivaci pro výtvarnou činnost vůbec. Níže uvádím alternativní techniky vycházející z klasických, původních metod tisku z výšky, hloubky i plochy. Dále existují takové, které nejsou technikou tisku jako takovou, ale výsledná práce připomíná grafické listy vzniklé za pomoci klasických technik.

S přihlédnutím k věkovým zvláštnostem dětí a žáků, lze níže uvedené techniky použít pro kreativní vyjádření napříč věkovými kategoriemi od mateřské školy až po střední školu. Samozřejmě velice záleží na konkrétní motivaci, tématu práce, případné další úpravě techniky. Ať už se jedná o její zjednodušení nebo ztížení. Také lze tyto, někdy až příliš jednoduché, techniky kombinovat mnoha s dalšími.

Následující výčet uvádím pouze pro demonstraci existence nepřeberného množství možných úprav a celkové variability grafických technik. Domnívám se, že specifikovat každou nich, není pro tuto práci potřebné. Obecně je ale z většiny názvů dobře patrné, jaký je princip daného tisku.

Tisk z výšky:

- Otisky přírodních materiálů, různých předmětů i lidského těla
- Tisk z papírové šablony, vystřihovánky, papírořezu
- Tisk z lepenky
- Tisk z koláže
- Sádroryt

- Plastelinoryt
- Tisk z polystyrenové matrice
- Tisk z kovové matrice

(Nedvědová, 2000)

- Tisk z muchláže
- Tisk ze dřeva
- Tisk z hliněného plátu
- Slepotisk -

(Škaloudová, Valešová, 2003)

- Hlínoryt

(Šimonová, 2005)

Tisk z hloubky:

- Papíroryt

(Nedvědová, 2000)

Tisk z plochy:

- Tisk z reliéfní kresby
- Monotypie
- Protisk

(Nedvědová, 2000)

Nepravé grafické techniky:

- Frotáž
- Monotyp
- Protisk
- Otisk z kopírovacího papíru
- Odkrývací techniky

- Gumotisk
- Rezerváž zmizíkem
- Technika smývané tuše
- Fotogram
- Xeroxografie

(Nedvědová, 2000)

PRAKTICKÁ ČÁST

5 VLASTNÍ TVORBA

Pro vlastní autorskou tvorbu využívám stejných technik, které byly následně zařazeny do hodin výtvarné výchovy s mými žáky. Nepokouším se o ztvárnění naprosto stejného, mnohdy velmi jednoduchého motivu, ale pokouším se tato témata trochu více rozvinout. Nicméně se nejedná o žádná velká díla. Hlavním důvodem tvorby těchto autorských prací byla potřeba si všechny techniky dostatečně vyzkoušet a získat vlastní zkušenosti. Chtěla jsem při hodinách žákům ukázat už konkrétní postupy, jak lze jejich téma danou technikou zpracovat a již dopředu je upozornit na případná kritická místa. Tím bych také ráda poukázala na to, že i některé z těchto upravených technik lze využívat jako téměř plnohodnotnou náhradu v hodinách výtvarné výchovy a lze díky nim jednoduchým způsobem vytvořit zajímavé práce.

5.1 AKTIVITA 1 – FALEŠNÝ LINORYT

Tuto techniku jsem začala používat již před několika lety. Líbili se mi drobné obrázky tvořené linorytem, ale neměla jsem doma prostor pro tuto tvorbu. O Vánocích jsem ale chtěla obdobné obrázky použít na blahopřání, a tak jsem v domácích zásobách hledala materiály, které by mohly posloužit podobně.

Níže je vloženo několik grafických listů, z nichž každý je otištěn jiným médiem. Jedním z obrazů je i výsledek klasického linorytu. Při pokusech o dosažení nejlepšího otisku jsem vyzkoušela tuš, razítkovací barvu a akrylové barvy. Nejvíce se osvědčily první dvě varianty. U akrylových barev je velmi těžké dosáhnout na pěnovém papíře správného množství barvy. Tyto listy jsem ale také připojila, jelikož i přehršel barvy vytvořila poměrně zajímavý obraz.

Tyto rozmanité výsledné tisky mě přivedly k otázce, zda je vlastně nějaké médium pro tento tisk opravdu lepší nebo horší, nebo jen záleží na tom, jakého chceme dosáhnout výsledku. Také lze podobné činnosti pojmout experimentálně a sledovat právě to, jak materiály s médii fungují, a jak je každý tisk jiný. Hledat v těchto výsledných obrazech shodné a rozdílné prvky a také se pokusit pochopit, rozdílnost pohledu více lidí na stejný předložený obraz.

Nevýhodou této měkké matrice je, že tisk z ní lze opakovat jen několikrát. Materiál je následně opotřebovaný, velmi ztenčený a mění tvar. Tisky už nejsou tak dobře čitelné.

Téma, se kterým žáci pracovali, byli lidské orgány. Já jsem motiv samotného lidského srdce propojil s jeho symbolikou pro vnímání lásky.

Obrázek 4 – linoryt

Obrázek 5 - tiskařská barva

Obrázek 6 – tuš

Obrázek 7 - "nepovedený" tisk

Obrázek 8 - mnoho akrylové barvy

5.2 AKTIVITA 2 – ALOBAL A PROVÁZKY

Zde byla aktivita žáků inspirována domácími zvířaty. Toto téma jsem pojala velmi jednoduše, obrázek nemá žádný hlubší význam. Snažila jsem se vytvořit jakýsi medailonek nebo portrét psa. Na rozdíl od žáků jsem pozadí vytvořila ze dvou barev tak, aby i obrys psa byl vyplněn odpovídající barvou. Pro tuto tvorbu je nejvhodnější použít akrylové nebo temperové barvy, vrstva ale nesmí být příliš tenká, protože by rychle zaschla a neotiskla by se na papír. Totéž platí i pro barvu na provázkovém razítku.

Samotné razítko po zaschnutí barvy může sloužit jako součást nějaké koláže, nebo jako ústřední motiv obrazu pro dokreslení. Výhodou alobalové matrice a provázkového razítka je, že lze použít opakovaně i za použití jiných barev. Takto může jednoduše vzniknout například zajímavý triptych.

Obrázek 9 - pes

5.3 AKTIVITA 3 – LIS NA TĚSTOVINY

V této aktivitě měli žáci volnou ruku při výběru ztvárňovaného tématu. Mou volbou byla kresba matky s dítětem symbolizující to nejdůležitější v životě – mé syny. Použila jsem nejen metodu vyrývání do Tetra Paku, ale i odlupování některých částí pozadí.

Při této aktivitě mě osobně velmi bavil moment očekávání a překvapení z výsledného tisku. Musím ale uznat, že docílit správného navlhčení papíru a optimálního množství použité barvy, není zcela jednoduché a jde o cvik. Takže každý tisk je opravdu velkým překvapením.

Samotná matrice se dá používat opakovaně, ale její životnost také není neomezena. Na jejím znehodnocování se významně podílí barva, která je pro tisk použita a také kvalita samotného kartonu. Samotná matrice ale vypadá velmi zajímavě, jak před tiskem, tak po něm. Dokáží si velmi dobře představit žákovské matrice například propojené v krásnou koláž.

Obrázek 10 – matrice

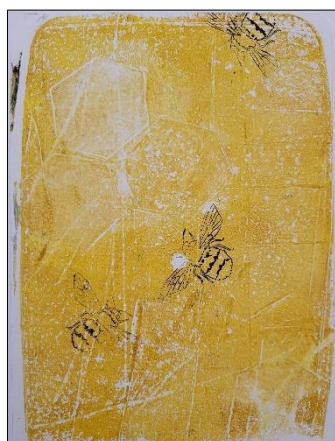
Obrázek 11 - otisk

5.4 AKTIVITA 4 - GELLI ART

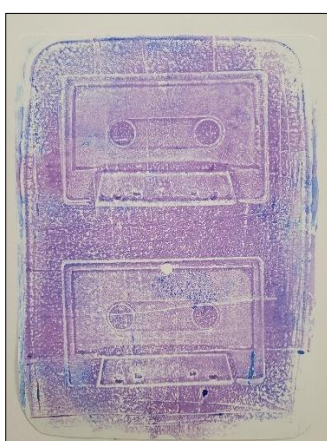
Gelli plate je pomůcka, která v mých výtvarných potřebách už pravděpodobně nikdy chybět nebude. Technika je velmi nenáročná, hravá a také je vhodná i pro opravdu malé děti. Variabilita a prostor pro experimentování při práci s tou deskou je až neuvěřitelní. Lze využít šablon, lze přenést fotografii a zkombinovat ji s různými otisky a vzory, lze si pohrát se soutiskem a mnoho dalšího.

Žáci ve výuce vymýšleli vlastní vzor z různých tvarů a prováděli tisk několika barvami. Já jsem se pokusila využít různé materiály, které by mohly vytvořit zajímavý otisk.

Originální Gelli plate má velmi dlouhou životnost. Já jsem v domácích podmínkách vyrobila desku s glycerinem, která by měla mít delší životnost než deska čistě želatinová. Problém doma vyráběných spočívá v tom, že nejsou tak pevné a při neopatrném zacházení se ničí. Ale vzhledem k velmi nízkým nákladům při domácí výrobě lze toto akceptovat.

Obrázek 12 – plástev

Obrázek 13 – retro

Obrázek 14 - horizont

5.5 AKTIVITA 5 – TISK Z EUROFOLIE

Metoda tisku z eurofolie vznikla úplnou náhodou. Přemýšlela jsem nad tím, jaké běžně dostupné materiály by daly využít k opakovanému tisku, nebo pro prvotní setkání s tiskem z plochy.

Tisk touto technikou sice není tak výrazný jako u tisku ze Gelli plate, ale pro pochopení techniky je naprosto dostačující. Navíc není potřeba žádných speciálních pomůcek a materiálů. Navíc lze přebytečnou barvu z folie jednoduše setřít hadříkem. Opět je zde variabilita využití. Kromě používání papírových šablon lze do vrstvy barvy otisknout různé předměty, nebo nakreslit vatovou tyčinkou vzor. Samozřejmě lze uvedené různě kombinovat a experimentovat.

Má tvorba se zde soustředila právě na experiment, jak lze tuto folii co nejvíce využít. Vznikl motiv s horským štítem.

Obrázek 15 - *hory*

5.6 AKTIVITA 6 – OTISKY MATIČEK

Zde se také nejedná o tisk jako takový, ale o otisk. Může se zdát, že je tato činnost velmi jednoduchá, ale fantazii tvůrce dokáže opravdu potrápiti. Aktivita může být koncipována i jako spolupráce, kdy jeden člověk provede otisky a další najde a nakreslí svoji představu, či se po určitém čase v kresbě mohou tvůrci střídat. Výsledný obraz je pak prací kolektivní a bylo by zajímavé sledovat vývoj této kresby. Při této aktivitě vždy vzniknou naprosto rozdílné a originální výtvary.

5.7 AKTIVITA 7 – TISK Z KOLÁŽE

Tisk z koláže je běžnou aktivitou. Velmi se mi líbí, že díky ní lze jednoduše demonstrovat rozptyl, které tisky mají. Z jedné matrice, která sama o sobě může vypadat velmi esteticky a zajímavě, lze tisknout z výšky, ale také lze využít pro frotáž. Opět můžeme jednoduše vytvořit neobyčejný triptych a porovnat, jak moc se výsledné obrazy podobají nebo odlišují.

Opět jsem využila stejného motivu, který byl zadán i žákům – portrét. Zpracovala jsem ho ale jak tiskem, tak i zmíněnou frotáží. Porovnání výsledných prací vidíte níže.

Obrázek 16 - výchozí skica

Obrázek 17 - otisk s dokreslením

Obrázek 18 - frotáž

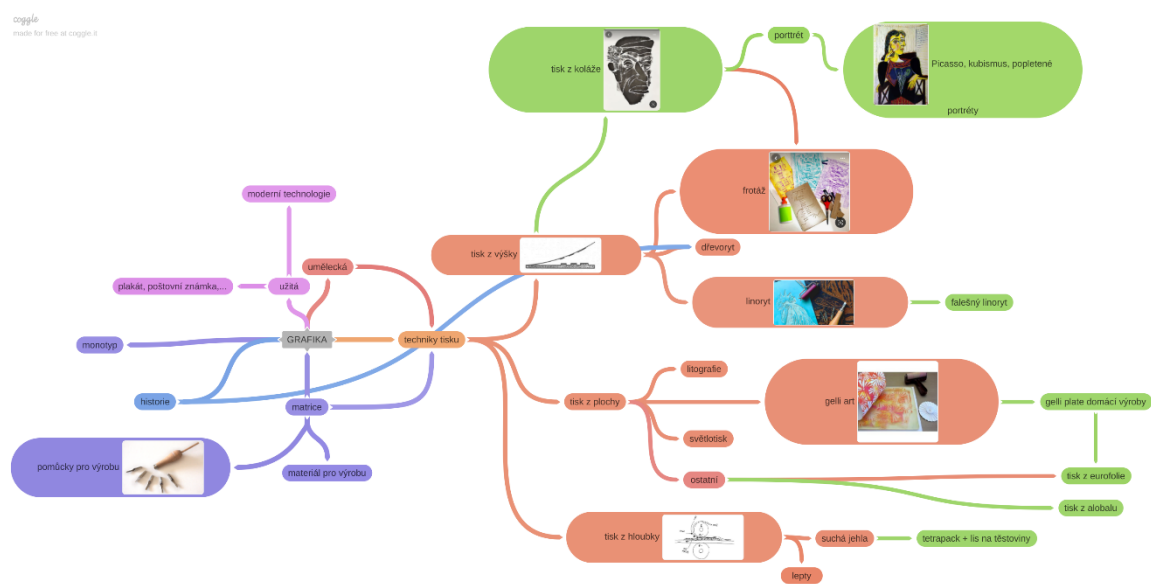

Obrázek 19 - koláž

6 CÍL A REALIZACE VÝTVARNÝCH AKTIVIT

Z vlastní zkušenosti i informací od vyučujících výtvarné výchovy (a nejen té) vím, že mnohdy bývá problém s financováním pomůcek a materiálů. Proto bylo mým cílem modifikovat klasické grafické techniky tak, aby potřebné pomůcky byly co nejméně finančně nákladné, dobře dostupné, ale i přesto bylo žákům možné zprostředkovat zážitek spojený s tiskem z různorodých matric. Připravila jsem tedy sedm výtvarných aktivit, při nichž bylo využito vybraných grafických technik v upravené podobě. Žáci pracovali s různými a možná až neobvyklými materiály, ze kterých tvořili tiskové matrice. Nejen materiál, ale také samotný tisk v některých případech probíhal za použití netradičních pomůcek. Aktivity byly koncipovány tak, aby mimo již uvedené, podporovaly fantazii a kreativitu žáků, jejich kritické myšlení a také touhu po samostatné tvorbě a vlastním výtvarném vyjádření. Díky souhlasu žáků a jejich zákonných zástupců jsem mohla zahrnout vzniklou fotodokumentaci tvorby žáků do této práce.

6.1 POJMOVÉ OBRAZOVÁ MAPA

(<https://coggle.it/>)

Obrázek 20 - myšlenková mapa

6.2 AKTIVITA 1 – „ORGÁNY“ – FALEŠNÝ LINORYT

6.2.1 DIDAKTICKÁ STRUKTURA VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Námět	Lidské tělo, grafika, linoryt
-------	-------------------------------

Cílová skupina	8. třída
Časová dotace	2 x 45 minut
Inspirační východiska	<i>Probírané téma v přírodopisu – lidské tělo, orgány</i> <i>Josef Čapek, „Autoportrét“, 1918</i> <i>Michal Cihlář, „Moja“, 2004</i>
Pomůcky	Prezentace s úvodem do tématu grafiky, pěnové papíry, houbičky, plastové kelímky, razítkovací inkoust – 3 různé barvy, tužky, ořezávátko, měkký papír A4 a A3, nůžky
Učivo	<i>Tisk z výšky, práce s netradičním materiálem, Josef Čapek, Michal Cihlář, lidské orgány</i>
Cíle	Formulace cíle úkolu:
	Žák popíše základní princip tisku z výšky Žák správně určí názvy lidských orgánů Žák vytvoří matici z pěnového papíru Žák provede tisk z této matrice
	Cíle dle RVP ZV a jejich konkretizace:
	<ul style="list-style-type: none"> • zaznamenává vizuální zkušenost, i zkušenosti získané ostatními smysly, zaznamenává podněty z představ a fantazie <i>(na základě předložených obrázků a vlastních znalostí vytváří motiv matrice)</i> • zachycuje jevy a procesy v proměnách a vztazích; k tvorbě užívá některé metody uplatňované v současném výtvarném umění a digitálních médiích – počítačová grafika, fotografie, video, animace <i>(využívá stále aktuální techniky umělecké grafiky)</i> • vybírá, kombinuje a vytváří prostředky pro vlastní osobité vyjádření <i>(vytváří matici z netradičního materiálu a upravuje základní motiv dle svých preferencí)</i> • interpretuje umělecká vizuálně obrazná vyjádření současnosti i minulosti; vychází při tom ze svých znalostí historických souvislostí i z osobních zkušeností a prožitků <i>(poznává a popisuje předkládaná díla vybraných autorů)</i>

	<ul style="list-style-type: none"> • ověřuje komunikační účinky vybraných, upravených či samostatně vytvořených vizuálně obrazných vyjádření (<i>při závěrečné reflexi hodnotí a popisuje dílo své i svých vrstevníků, porovnává různé pohledy na stejný obraz</i>) <p>(RVP ZV, 2021)</p>
Kritéria hodnocení	<p>Žák na základě předloženého obrázku, dokáže s menší dopomocí učitele popsat princip tisku z výšky</p> <p>Žák na základě získaných informací z přírodopisu, správně pojmenuje lidské orgány</p> <p>Žák na základě praktické ukázky samostatně zpracuje matici z pěnového papíru a následně provede tisk</p>

Obrázek 21 - J. Čapek, „Autoportrét“ 1918

Obrázek 22 - Michal Cihlár, „Moja“, 2004

(https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Josef_Čapek_-_Autoportrét_%281918%29.jpg)

(https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:32._Michal_Cihlár,_Moja,_billboard_240_x_510_cm;_2004.jpg)

6.2.2 ZADÁNÍ A PRŮBĚH VÝTVARNÉ AKTIVITY

Hodina byla zahájena prezentací zaměřenou na osvětlení pojmů grafika, tisk z výšky a linoryt. Žákům byly ukázány obrázky děl známých autorů (např. Josefa Čapka, Michala Cihláře). Dále jsem žákům zprostředkovala krátkou video ukázkou techniky linorytu. Téma této aktivity vzešlo z probírané látky v přírodovědě, kterou byly lidské orgány. Pro žáky byly připraveny vytištěné černobílé fotografie různých lidských orgánů. Nejprve jsme se společně pokusili všechny správně pojmenovat a stručně říci to

nejzákladnější, co o kterém vědí. Každý žák si vybral jeden obrázek, se kterým následně pracoval. Žákům byly vysvětleny následné kroky, které byly v průběhu dle potřeby opakovány individuálně. Na pauzovací papír žáci překreslili základní tvar a důležité prvky vybraného orgánu. Motiv, který vznikl si mohli doplnit o zamýšlené vrypy falešného linorytu. Pauzovací papír položili na připravený pěnový papír a tužkou (tupou i ořezanou – různá tloušťka a intenzita vrypů) protlačovali svůj motiv na pěnový papír. Nijak jsem žákům nezasahovala do toho, jak dotvoření základního motivu pojali. Dalším krokem bylo na pěnový papír štětcem nanést razítkovací barvu. Byly připraveny 3 různé barvy, aby bylo možné experimentovat s překrýváním tisku a podobně. Pěnový papír s barvou byl nabarvenou stranou přiložen na velký měkký papír a zlehka po celé ploše přitisknut. Po opatrném zdvihnutí papíru byl otisk hotov.

6.2.3 REFLEXE VÝTVARNÉ AKTIVITY

Žáci byli v první chvíli zaraženi už jen tím, že jsem začala promítat a komentovat připravenou prezentaci. Mysleli si, že toto nemohou nikdy zvládnout. I z přiložených fotografií je ale patrné, že se žáci do této aktivity ale nakonec ponořili a byli velmi překvapeni, jaké obrazy pod jejich rukama vznikaly. Všichni žáci vytvořili nejméně 3 různobarevné tisky. Někteří jich vytvořili více a další se dokonce pokusili o přetisk další barvou a jen vybranou částí vytvořené pěnové matrice. Jiní žáci kombinovali různé barvy otisků do jednoho obrazu. Při závěrečné reflexi aktivitu hodnotili velmi kladně.

Jako kritické místo bych označila pouze nanášení barvy. Aby byl výsledek opravdu dobrý, velmi závisí na množství barvy. Ačkoli jsem žákům doporučila z tohoto důvodu zkušební tisky, ne každý žák se tímto doporučením řídil. V praxi bych na tomto trvala u všech.

Obrázek 23 – žáci při práci

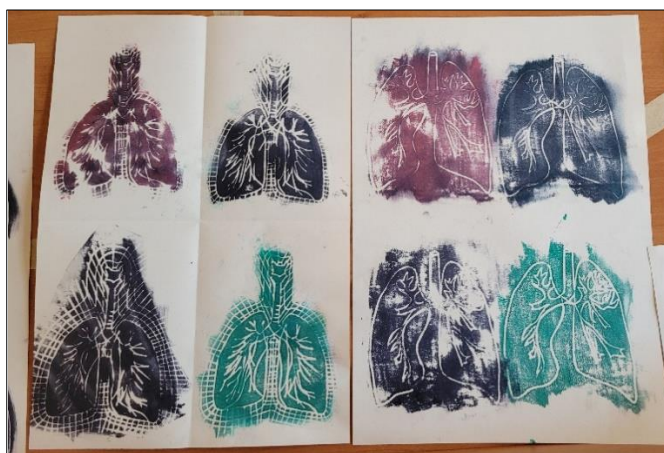
Obrázek 24 – průběh tisku

Obrázek 25 - výsledné práce

Obrázek 26 - výsledné práce

Obrázek 27 - výsledné práce

Obrázek 28 - výsledné práce

Obrázek 29 - výsledné práce

6.3 AKTIVITA 2 – „NA STATKU“ – PROVÁZKY A ALOBAL

6.3.1 DIDAKTICKÁ STRUKTURA VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Námět	<i>Domácí zvířata, razítko z provázku, tisk z alobalu</i>
Cílová skupina	7. třída
Časová dotace	2 x 45 minut
Inspirační východiska	<i>Probírané téma v přírodopisu – domácí zvířata</i> <i>Pablo Picasso – „Hlava dívky“ - zjednodušení tvaru</i>
Pomůcky	Prezentace s úvodem do tématu grafiky, vytištěné předlohy domácích zvířat, lepidlo Herkules, temperové nebo akrylové barvy, alobal, karton, tyčinky do uší, čtvrtka A3, štetce, gumový váleček (není potřeba)
Učivo	<i>Tisk z výšky, tisk z plochy, Pablo Picasso, zjednodušení tvaru</i>
Cíle	Formulace cíle úkolu:
	Žák popíše základní princip tisku z výšky Žák popíše základní princip tisku z plochy Žák rozezná dílo Pabla Picassa Žák vytvoří matrici alobalovou matrici a provázku Žák provede tisk z těchto matic
	Cíle dle RVP ZV a jejich konkretizace:
	<ul style="list-style-type: none"> • vybírá, vytváří a pojmenovává prvky vizuálně obrazných vyjádření a jejich vztahů; uplatňuje je pro vyjádření vlastních zkušeností, vjemů, představ a poznatků; variuje různé prvky a jejich vztahy pro získání osobitých výsledků <i>(využívá stále aktuální techniky umělecké grafiky)</i> • zaznamenává vizuální zkušenost, i zkušenosti získané ostatními smysly, zaznamenává podněty z představ a fantazie <i>(na základě vlastní fantazie vytváří motiv pro tisk z hliníkové folie)</i> • vybírá, kombinuje a vytváří prostředky pro vlastní osobité

	<p>vyjádření <i>(dle vlastních preferencí vybírá kombinace barev pro tisk, tvoří linii pro razítko)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • interpretuje umělecká vizuálně obrazná vyjádření současnosti i minulosti; vychází při tom ze svých znalostí historických souvislostí i z osobních zkušeností a prožitků <i>(poznává a popisuje předkládaná díla vybraných autorů)</i> • ověřuje komunikační účinky vybraných, upravených či samostatně vytvořených vizuálně obrazných vyjádření <i>(při závěrečném hodnocení poznává rozdíl mezi vlastním a cizím vnímáním jednoho a téhož díla)</i> <p>(RVP ZV, 2021)</p>
<p>Kritéria hodnocení</p>	<p>Žák na základě předloženého obrázku, dokáže s menší či větší dopomocí učitele popsat princip tisku z výšky a z plochy</p> <p>Žák mezi jinými díly na základě předchozí práce s obrazem rozpozná vybraná díla P. Picassa</p> <p>Žák na základě praktické ukázky samostatně zpracuje matrici z alobalu a kartonu</p> <p>Žák na základě praktické ukázky samostatně s menší dopomocí učitele zjednoduší vybraný obrázek zvířete na základní tvar</p> <p>Žák tento tvar vylepí provázkem na papír</p> <p>Žák ze vzniklých matric provede tisk</p>

Obrázek 30 – P. Picasso – „Hlava dívky“, litografie

(<https://www.galerieplatyz.cz/aukce/detail/pablo-picasso-hlava-divky-17149>)

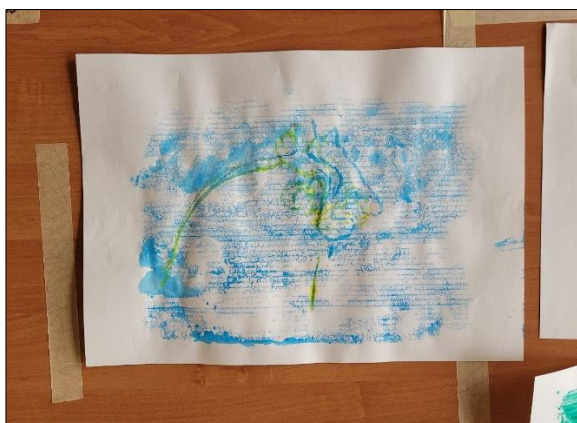
6.3.2 ZADÁNÍ A PRŮBĚH VÝTVARNÉ AKTIVITY

Tato hodina, stejně jako ve všech třídách, ve kterých jsem učila, započala prezentací teoretických znalostí. V tomto případě se jednalo o základní náležitosti tisku z plochy a výšky. Dále také okrajově kubismus. Pro demonstraci byla vybrána díla Pabla Picassa. Téma bylo opět propojené s přírodopisem - domácí zvířata. Přípraveny byly vytištěné fotografie domácích zvířat. Na tabuli jsem si promítla fotografii psa, abych žákům ukázala, co přesně je jejich prvním dílčím úkolem. Fixem jsem jedním tahem vytáhla základní tvar psa s několika ozdobnými zákruty. Toto opakovali žáci barevným fixem na vybraném obrázku. Následně bylo použito tekuté lepidlo, předkreslená linie byla nyní převedena do plastického reliéfu za pomoci provázku a tekutého lepidla. Takto vzniklé razítko se nechala chvíli proschnout a přistoupilo se k dalšímu úkolu, jímž byla tvorba pozadí. Karton o velikosti A4 žáci potáhli aluminií, tu následně za pomoci štětce natřeli akrylovou nebo temperovou barvou. Vzor v barvě byl tvořen vatovými tyčinkami. Motiv nebyl nijak tematicky limitován. Samotný tisk pozadí probíhal tak, že na čtvrtka o velikost A3 byla přitisknuta nalobal, rukou se její povrch několikrát vyhladil a nakonec se čtvrtka opatrně sejmula. Tisk provázkového razítka probíhal tak, že se nejprve nanasla štětcem barva na provázek. Obrázek se otočil tak, že provázkové razítko bylo přiloženo na již vzniklý otisk pozadí. Provázková matrice byla zakryta kartonem použitým pro tisk pozadí a rukou nebo gumovým válečkem se tento karton několikrát stlačil po celé své ploše.

6.3.3 REFLEXE VÝTVARNÉ AKTIVITY

Motivace této třídy byla poměrně náročná. Individuálně jsem ale každého žáka podporovala v práci. I když si někteří s provázkem opravdu nevěděli rady, nakonec všichni splnili zadané kroky a vznikly barevné a neokoukané práce, ze kterých měli sami velkou radost. Milým překvapením bylo, že karton, který byl použit jako jedna z vrstev pro konečný tisk, vytvořil společně s kreslenými obrazci velmi pěkný motiv.

Kritické místo opět vidím v motivaci. Respektive jsem přesvědčena, že tato třída by potřebovala pomoci s vlastní sebehodnotou každého jednoho žáka. Pokud bude upravena velikost tiskové plochy a pozměněn motiv, je tato technika dozajista vhodná pro všechny ročníky.

Obrázek 31 – kohout

Obrázek 32 – práce žáků

Obrázek 33 – slepice

Obrázek 34 – ovce

Obrázek 35 – barvení provázku pro tisk

Obrázek 36 – tvorba provázkového razítka

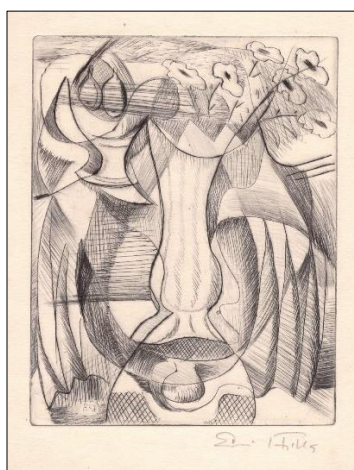
6.4 AKTIVITA 3 – „CO MĚ ZAJÍMÁ“ – LIS NA TĚSTOVINY

6.4.1 DIDAKTICKÁ STRUKTURA VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Námět	Co žáky zajímá, neobvyklá pomůcka ve výuce, rytí do Tetra Paku
-------	--

Cílová skupina	8. třída
Časová dotace	2 x 45 minut
Inspirační východiska	<i>Emil Filla - „Zátiší s květinami a ovocem“</i>
Pomůcky	Strojek na výrobu těstovin, olejové barvy, Tetra pak, suchá jehla/kružítko, kusy látky, stěrka, ubrousky, čtvrtky, nůžky, slabý fix, voda
Učivo	<i>Emil Filla, tisk z hloubky, suchá jehla</i>
Cíle	Formulace cíle úkolu:
	<p>Žák popíše základní princip tisku z hloubky</p> <p>Žák popíše základní princip techniky suché jehly</p> <p>Žák zná autory tvořící touto technikou</p> <p>Žák vytvoří Tetra Pakovou matici</p> <p>Žák provede tisk z této matrice</p>
	Cíle dle RVP ZV a jejich konkretizace:
	<ul style="list-style-type: none"> • vybírá, vytváří a pojmenovává prvky vizuálně obrazných vyjádření a jejich vztahů; uplatňuje je pro vyjádření vlastních zkušeností, vjemů, představ a poznatků; variuje různé prvky a jejich vztahy pro získání osobitých výsledků <i>(pracuje s lisem na těstoviny a zkoumá, jak díky této metodě provést nejlepší tisk)</i> • zaznamenává vizuální zkušenost, i zkušenosti získané ostatními smysly, zaznamenává podněty z představ a fantazie <i>(na základě vlastních zájmů vybírá a zpracovává motiv svého obrazu)</i> • zachycuje jevy a procesy v proměnách a vztazích; k tvorbě užívá některé metody uplatňované v současném výtvarném umění a digitálních médiích – počítačová grafika, fotografie, video, animace <i>(využívá techniku tisku za pomoci lisu)</i> • interpretuje umělecká vizuálně obrazná vyjádření

	<p>současnosti i minulosti; vychází při tom ze svých znalostí historických souvislostí i z osobních zkušeností a prožitků <i>(poznává a popisuje předkládaná díla vybraných autorů)</i></p> <p>(RVP ZV, 2021)</p>
Kritéria hodnocení	<p>Žák s menší dopomocí učitele popíše princip tisku z hloubky</p> <p>Žák vysvětlí výrobu matrice suchou jehlou – jaký materiál, proč používáme jehlu, princip tlaku při tisku</p> <p>Žák mezi různými obrazy pozná dílo E. Filly, se kterým se v rámci výuky seznámil</p> <p>Žák na základě získaných informací, vyryje ostrým předmětem obraz Tetra Paku</p> <p>Žák za pomoci lisu na těstoviny získá otisk své matrice</p>

Obrázek 37 – E. Filla, „Zátiší s květinami a ovocem“

6.4.2 ZADÁNÍ A PRŮBĚH VÝTVARNÉ AKTIVITY

Prezentace na téma grafika i tentokrát zahájila vyučovací hodinu. Konkrétně jsem se žáky zaměřila na tisk z hloubky a techniku suché jehly. Inspiraci jsme našli v dílech Emila Fily. Následovala názorná ukázka, kdy jsem žákům celý proces jejich budoucí práce, předvedla. Žáci nemohli uvěřit, že v hodině výtvarné výchovy budeme používat lis na těstoviny. Bylo ale rychle patrné, že pro ně tento úkol bude výzvou. Žáci dostali různě velké kusy umytých Tetra Pakových kartonů. Vzhledem k tomu, že tato technika byla poměrně náročná, neomezovala jsem žáky při výběru motivu, ale poprosila jsem je, aby si

sami zvolili téma, které je zajímavá, nebo motiv, který pro ně má nějakou symboliku. Pro nerozhodné žáky jsme společně se zbytkem třídy vybrali probírané téma vesmíru. Techniku si měli žáci nejprve vyzkoušet na malém kuse kartonu, aby zjistili, jak se materiály a pomůcky, které budou používat, chovají. Prvním krokem aktivity bylo na stříbrnou plochu kartonu slabým fixem nakreslit zvolený motiv. Následně žáci tento motiv za pomoci kružítek nebo šidel, které jsem přinesla, vyryli. Při průvodní ukázce jsem žákům ukázala i možnost odlupování částí stříbrného povlaku kartonu. Někteří žáci tohoto mistrně využili. Vzhledem k velikosti lisu, jsme museli pracovat s menšími formáty, což ale vůbec nevadilo. Kusy čtvrtky v požadované velikosti byly navlhčeny pod tekoucí vodou, položeny na lavici a lehce setřeny hadříkem. Na vzniklou matici žáci nanесли olejovou barvu. Tu pomocí plastových nebo kovových karet zatírali do vrypů. Přebytečnou barvu z lesklé plochy setřeli hadříkem. V případě, že chtěli v určitém místě dosáhnout zcela světlého místa, použili na vyčištění vatovou tyčinku. Nejsložitější a zároveň nejzábavnější částí této aktivity byl samotný tisk. Do lisu se vkládalo současně několik vrstev – pěnový papír, karton, navlhčená čtvrtka, matrice, karton a pěnový papír. Když toto prošlo lisem, odstranili se všechny vrstvy a grafický list byl hotov.

6.4.3 REFLEXE VÝTVARNÉ AKTIVITY

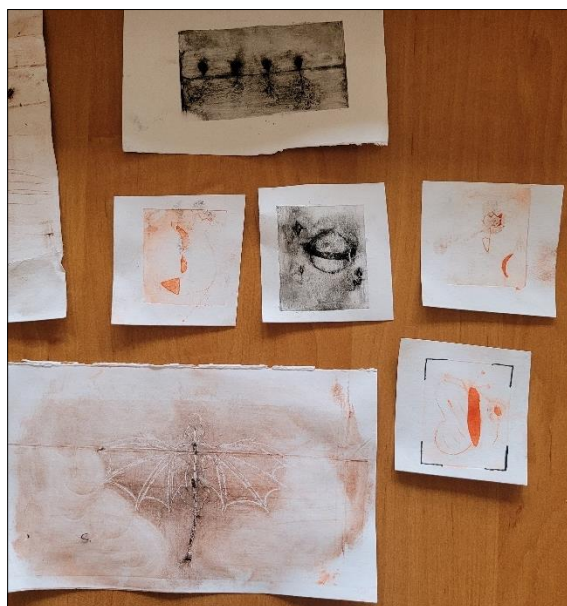
Tato aktivita byla pro žáky velice zábavná, a dokonce ve třídě zůstali i po skončení vyučování, aby si mohli vytisknout další obrázky. Bohužel, je i přes značné zjednodušení tato činnost velmi náročná na koordinaci, čas a použité materiály. Aby došlo k viditelnému tisku, muselo být dodrženo přesného postupu. Kontrolovat ale u každého žáka množství vody použité na zvlhčení čtvrtky, množství barvy zatírané do matrice a další, by bylo téměř nemožné. Z tohoto důvodu se ne všechny tisky podařily. Ale žáci byli z vlastní iniciativy ochotni tisk několikrát opakovat.

Obrázek 38 - mozek a poštovní známka

Obrázek 39 – pes

Obrázek 40 - drobné tisky

Obrázek 41 – kohout – slabě vyrytá matrice

Obrázek 42 – plíce, málo vrstev při tisku lisem

6.5 AKTIVITA 4 – „VZOR“ – GELLI ART

6.5.1 DIDAKTICKÁ STRUKTURA VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Námět	Můj vzor, gelli art
Cílová skupina	7. třída
Časová dotace	2 x 45 minut
Inspirační východiska	

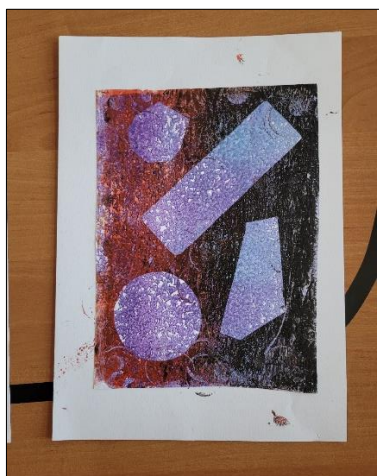
Pomůcky	Domácí gelli plate, akrylová barva, gumový váleček, čtvrtka A4, měkký papír, nůžky,
Učivo	<i>Tisk z plochy, želatinová deska, litografie, koláž, soutisk</i>
Cíle	Formulace cíle úkolu:
	Žák popíše základní princip tisku z plochy Žák rozezná dílo Žák vytvoří tvary pro tisk koláže z desky Žák provede soutisk různých barev
	Cíle dle RVP ZV a jejich konkretizace:
	<ul style="list-style-type: none"> • zachycuje jevy a procesy v proměnách a vztazích; k tvorbě užívá některé metody uplatňované v současném výtvarném umění a digitálních médiích – počítačová grafika, fotografie, video, animace <i>(využívá pro tisk staronovou grafickou metodu tisku z želatinové desky)</i> • vybírá, kombinuje a vytváří prostředky pro vlastní osobité vyjádření <i>(dle svých preferencí kombinuje barvy a tvary pro vytvoření barevné koláže soutiskem)</i> • interpretuje umělecká vizuálně obrazná vyjádření současnosti i minulosti; vychází při tom ze svých znalostí historických souvislostí i z osobních zkušeností a prožitků <i>(rozpozná vybrané dílo)</i> • ověřuje komunikační účinky vybraných, upravených či samostatně vytvořených vizuálně obrazných vyjádření <i>(při reflexi uvažuje nad reálným využitím vzniklých vzorů svých i spolužáků)</i> <p>(RVP ZV, 2021)</p>
Kritéria hodnocení	<p>Žák s menší dopomocí učitele popíše princip tisku z plochy</p> <p>Žák rozezná dílo ???</p> <p>Žák vytvoří alespoň 4 různé papírové tvary, obrazce</p> <p>Žák provede soutisk alespoň dvou různých barev tisků</p> <p>Žák za pomoci gumového válečku vytvoří otisk</p>

6.5.2 ZADÁNÍ A PRŮBĚH VÝTVARNÉ AKTIVITY

Hodinu jsem zahájila prezentací zaměřenou na grafiku, tisk z plochy, a především jsem žákům představila techniku Gelli art. Fenomén, který jsem bezpodmínečně žákům chtěla představit. Vzhledem k tomu, že jsme se s technikou seznamovali, zvolila jsem velmi jednoduché zadání – vzor. Vzor, který by bylo možné použít na tkaninu, nebo dekoraci. První aktivitou bylo vytvoření geometrických, či jiných ne příliš složitých tvarů. Tyto tvary si měli žáci poskládat do koláže, aby si dokázali představit, jak by měl výsledný tisk vypadat. Žákům jsem předvedla tisk několika vrstev přes sebe. Vzhledem k tomu, že bylo plátů pouze několik kusů, žáci se intuitivně rozdělili na skupiny u každého plátu. Nejprve gumovým válečkem navalili barvu na plát bez vzorů, někteří vyzkoušeli prolínání dvou barev. Přiložili čtvrtku a rukama ji řádně vyhladili. Pokud na plátu barva zbyla, provedli ještě jeden tisk na měkký papír, který byl pro tyto účely připraven. Na tento papír se čistil i váleček. Postup nanášení barvy byl opakován jiným odstínem. Nyní přišel čas na umístění prvních tvarů. Opakován tisk na papír, pokud možno do stejného místa, jako předchozí. Někteří žáci si poznačili, kam čtvrtku pokaždé umístit. V některých případech následovala ještě další barevná vrstva s odlišně umístěnými tvary.

6.5.3 REFLEXE VÝTVARNÉ AKTIVITY

Gelli plate jsem vyráběla sama, jelikož originální desky/pláty, jsou velmi finančně náročné. Žáci zkoumali strukturu desek, zkoumali i další připravené pomůcky. Zprvu se velmi obávali. Všichni byli velmi mile překvapeni, jaké obrazy touto technikou vznikají. Bohužel, tato třída měla ze všech tříd největší problém odpoutat se od zobrazování velmi konkrétních obrazů. Proto jsem byla velmi potěšena, že si ve skupinách s tiskem radili, pomáhali si s odstraňováním papírových tvarů z plátu a mnoho žáků vytvořilo více rozlišných vzorů.

Obrázek 43 - tvary

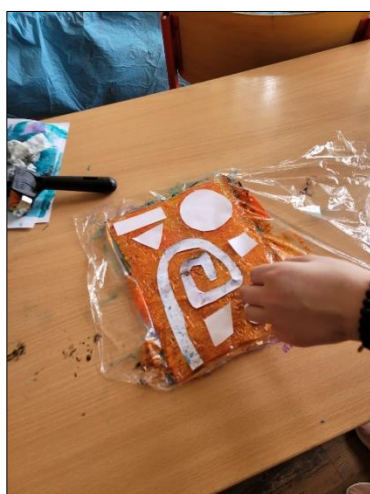
Obrázek 44 - květiny

Obrázek 45 - tvary 2

Obrázek 46 - žák při tvorbě

Obrázek 47 - příprava tisku

Obrázek 48 - vybrané výsledné práce

6.6 AKTIVITA 5 – „GELLI ART BEZ GELLINY“ – TISK Z EUROFOLIE

6.6.1 DIDAKTICKÁ STRUKTURA VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Námět	<i>Jaro, přípravná aktivita pro tisk s domácí Gelli plate</i>
Cílová skupina	7. třída
Časová dotace	2 x 45 minut
Inspirační východiska	<i>Doodle art – Mr. Doodle</i> <i>Gelli art</i> <i>Téma – 1. jarní den</i>
Pomůcky	Eurofolie, gumový váleček, akrylové barvy, zbytkové/použité papíry, čtvrtky A4, lepicí páska, fix nebo liner
Učivo	<i>Tisk z plochy, doodling</i>
Cíle	Formulace cíle úkolu:
	Žák popíše základní princip tisku z plochy Žák rozezná dílo Mr. Doodla Žák vytvoří tvary pro tisk jarní koláže Žák provede tisk z eurofolie
	Cíle dle RVP ZV a jejich konkretizace:
	<ul style="list-style-type: none"> • vybírá, vytváří a pojmenovává prvky vizuálně obrazných vyjádření a jejich vztahů; uplatňuje je pro vyjádření vlastních zkušeností, vjemů, představ a poznatků; variuje různé prvky a jejich vztahy pro získání osobitých výsledků (<i>variuje tvary do výsledné koláže</i>) • zaznamenává vizuální zkušenost, i zkušenosti získané ostatními smysly, zaznamenává podněty z představ a fantazie (<i>vytváří šablony jarních květin dle vlastních zkušeností, používá fantazijní tvary pro dokončení obrázku</i>) • vybírá, kombinuje a vytváří prostředky pro vlastní osobité vyjádření (<i>vybírá a používá barvy a tvary dle vlastní preference, kombinuje barvy, tvary a doodling pro</i>

	<p>výsledný obraz)</p> <ul style="list-style-type: none"> • interpretuje umělecká vizuálně obrazná vyjádření současnosti i minulosti; vychází při tom ze svých znalostí historických souvislostí i z osobních zkušeností a prožitků (popisuje tvorbu Mr. Doodla) <p>(RVP ZV, 2021)</p>
Kritéria hodnocení	<p>Žák s menší dopomocí učitele popíše princip tisku z plochy</p> <p>Žák rozezná tvorbu Mr. Doodla</p> <p>Žák vystřihne alespoň 4 různé papírové květiny</p> <p>Žák provede soutisk alespoň dvou různých barev tisků</p>

Obrázek 49 - Mr. Doodle (<https://mrdoodle.com/inside>)

6.6.2 ZADÁNÍ A PRŮBĚH VÝTVARNÉ AKTIVITY

Po obligátní úvodní prezentaci jsme se se žáky zaměřili na aktivitu, která by v ideálním případě (možnost několika hodin po sobě v jedné třídě) byla zkušební, tréninkovou aktivitou před tiskem z gelli plate. Aktivita byla velmi jednoduchá a nebylo k ní zapotřebí žádných finančně náročných pomůcek. Obyčejnou lepící páskou žáci přilepili hladkou euro folii ve velikosti A4 na lavici, aby se nehýbala. Gumovým válečkem nanášeli na tuto folii barvu dle vlastního výběru. Vzhledem k tomu, že se tato hodina odehrávala první jarní den, téma bylo nasnadě. Žáci si měli za úkol vytvořit si několik různých květinových šablon. Vybrané šablony byly rozmístěny na druhou barvu nanesenou na folii. Opět byl přiložen papír a proveden tisk. Někteří žáci tento postup zopakovali ještě několikrát. Vzhledem k tomu, že kombinace některých překrývajících se barev nebyla tolik

patrná, nabídla jsem žákům, že mohou ve zbývajícím čase využít doodlingu a své tisky ozvláštnit a fixy nebo linery vytáhnout tvary, které ve svých pracích měli.

6.6.3 REFLEXE VÝTVARNÉ AKTIVITY

Tato aktivita se žákům zdála velmi jednoduchá, ale jak sami zjistili, nebyla to tak úplně pravda. Výběr barev nebyl vždy úplně šťastný, ale vzhledem k dodatečnému nápadu využít doodling pro zvýraznění linií a ozvláštnění tisku, byly všechny práce velmi povedené. Bylo patrné, že aktivita žáky zaujala. Výhodou použití kancelářské folie je, že při každém dalším tisku přesně víme, kam papír přiložit, aby byly vzory umístěny tam, kde je chceme mít.

Obrázek 50 - květy 1

Obrázek 51 - květy 2

Obrázek 52 - květy 3

Obrázek 53 - květy 4

Obrázek 54 - vybrané práce

Obrázek 55 - žáci při práci

6.7 AKTIVITA 6 – „MÝMA OČIMA“ – OTISKY MATIČEK A ŠROUBŮ

6.7.1 DIDAKTICKÁ STRUKTURA VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Námět	<i>Otisky matic, fantazii se meze nekladou</i>
Cílová skupina	7. třída
Časová dotace	2 x 45 minut
Inspirační východiska	Petr Nikl – „Robošvábi“, „Hmyzí tance“
Pomůcky	Prezentace s tvorbou, čtvrtky, tuš, šroubky a další podobný materiál, štětce, voda, vodové barvy, víko z krabice
Učivo	<i>Práce s perspektivou, geometrie, soutisk</i>
Cíle	Formulace cíle úkolu:
	Žák rozezná dílo P. Nikla Žák popíše princip vzniku obrazu Žák vytvoří základ pro dokreslení obrazu Žák si pohrává s perspektivou, hledá vhodné tvary Žák dle své fantazie dokreslí nebo domaluje obraz
	Cíle dle RVP ZV a jejich konkretizace:
	<ul style="list-style-type: none"> • vybírá, vytváří a pojmenovává prvky vizuálně obrazných vyjádření a jejich vztahů; uplatňuje je pro vyjádření

	<p>vlastních zkušeností, vjemů, představ a poznatků; variuje různé prvky a jejich vztahy pro získání osobitých výsledků <i>(hledá ve změní náhodných čar známé obrazce)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • zaznamenává vizuální zkušenost, i zkušenosti získané ostatními smysly, zaznamenává podněty z představ a fantazie <i>(dokreslí obraz dle svých představ a asociací)</i> • zachycuje jevy a procesy v proměnách a vztazích; k tvorbě užívá některé metody uplatňované v současném výtvarném umění a digitálních médiích – počítačová grafika, fotografie, video, animace <i>(k tvorbě využívá principu náhody)</i> • vybírá, kombinuje a vytváří prostředky pro vlastní osobité vyjádření <i>(vybírá tvary, média pro zobrazení své fantazie)</i> • rozliší působení vizuálně obrazného vyjádření v rovině smyslového účinku, v rovině subjektivního účinku <i>(pozoruje rozdílné vnímání jedné skutečnosti různými lidmi)</i> • ověřuje komunikační účinky vybraných, upravených či samostatně vytvořených vizuálně obrazných vyjádření <i>(při závěrečné reflexi vypráví příběh ke svému obrazu, ale i ostatních, pozoruje různé postoje ke stejné skutečnosti)</i> <p>(RVP ZV, 2021)</p>
Kritéria hodnocení	<p>Žák pozná Niklovo dílo Robošvábi a Hmyzí tance</p> <p>Žák popíše princip náhody při otiscích ve vlastní i Niklově práci</p> <p>Žák nabarví šroubky tuší a vysype je volně na papír</p> <p>Žák hledá ve tvarech vytvořených tuší obrazce vhodné k dopracování</p> <p>Žák dle své fantazie obraz dokreslí technikou dle jeho preference</p>

Obrázek 56 - P. Nikl - Hmyzí tance

(<https://www.artmap.cz/performance-petr-nikl-hmyzi-tance/>)

Obrázek 57 - P. Nikl - Robošvábi

(<https://www.materialtimes.com/ptame-se/skromny-vudce-robosvabu-petr-nikl-vsechno-je-ve-hre.html>)

6.7.2 ZADÁNÍ A PRŮBĚH VÝTVARNÉ AKTIVITY

Tato aktivita velmi potrápila mozkové buňky žáků. Žáci dostali kelímek, tuž a různé šroubky, matičky a hřebíky. Vybrané předměty vsypali do papírového kelímku, zalili trochu tuše a promíchali. Následně obsah kelímku přemístili na čtvrtku, která byla vložena do papírového víka od krabice. Víko mohli dle libosti naklánět všemi směry, aby se předměty obarvené tuší lehce pohybovali. Takto vytvořené skvrny si žáci o něco zapřeli a odstoupily od papíru do větší vzdálenosti. Pozorovali vzniklé tvary a hledali v nich různé obrazce a tvary. Tyto měli nakonec více rozpracovat nebo zdůraznit za pomoci barev.

6.7.3 REFLEXE VÝTVARNÉ AKTIVITY

Nejvíce času žákům při této aktivitě zabralo vybrat z otisku matiček motiv, který by mohli zpracovat. Většina žáků měla pocit, že v obraze nic není. Nabídla jsem jim tedy variantu, že se mohou poradit se spolužáky a společně hledat nějaký motiv či vzor. Vždy proběhlo veselé zvolání, když v obraze po dlouhých minutách tápaní objevili něco jim známého. Vzhledem k tomu, že aktivita netrvala celé dvě vyučovací hodiny, společná závěrečná reflexe byla delší a využili jsme ji i k tomu, že žáci vymýšleli příběhy, který by ostatní zavedli do děje obrazu.

Obrázek 58 - medvídek na cucky

Obrázek 59 - ovečka s jehňátkem

Obrázek 60 - chodci

Obrázek 61 - příšera

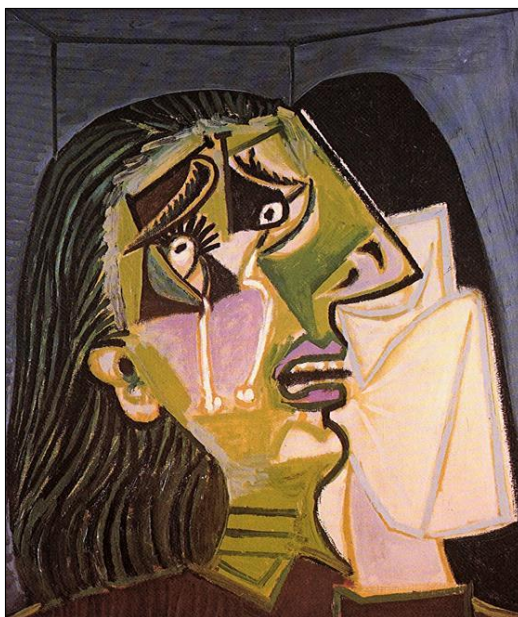
6.8 AKTIVITA 7 – „POPLETENÉ PORTRÉTY“ – TISK Z KOLÁŽE

6.8.1 DIDAKTICKÁ STRUKTURA VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Námět	<i>Tisk z koláže, portréty</i>
Cílová skupina	7. třída
Časová dotace	2 x 45 minut
Inspirační východiska	P. Picasso – portrét

Pomůcky	Prezentace s úvodem do tématu grafiky a okrajově kubismus a P. Picasso, temperové barvy, váleček gumový, čtvrtky A3, karton, nůžky, lepidlo
Učivo	<i>Prostorová orientace, kubismus, grafika – tisk z výšky</i>
Cíle	Formulace cíle úkolu:
	Žák rozezná dílo P. Picassa Žák vysvětlí princip grafiky Žák vytvoří kartonový portrét Žák provede tisk z papírové matrice
	Cíle dle RVP ZV a jejich konkretizace:
	<ul style="list-style-type: none"> • zaznamenává vizuální zkušenost, i zkušenosti získané ostatními smysly, zaznamenává podněty z představ a fantazie <i>(nakreslí portrét dle vlastních představ)</i> • zachycuje jevy a procesy v proměnách a vztazích; k tvorbě užívá některé metody uplatňované v současném výtvarném umění a digitálních médiích – počítačová grafika, fotografie, video, animace <i>(ve své práci se inspiroje kubismem a využívá grafické techniky)</i> • vybírá, kombinuje a vytváří prostředky pro vlastní osobité vyjádření <i>(kombinuje části původního portrétu a vytváří nový inspirovaný kubismem)</i> • rozliší působení vizuálně obrazného vyjádření v rovině smyslového účinku, v rovině subjektivního účinku <i>(pozoruje rozdílné vnímání jedné práce několika lidmi)</i> • interpretuje umělecká vizuálně obrazná vyjádření současnosti i minulosti; vychází při tom ze svých znalostí historických souvislostí i z osobních zkušeností a prožitků <i>(popisuje prvky kubistických děl)</i> <p>(RVP ZV, 2021)</p>
Kritéria hodnocení	Žák rozezná předkládané dílo P. Picassa Žák s menší dopomocí vysvětlí princip tisku z výšky

	<p>Žák vytvoří kartonový portrét dle své fantazie</p> <p>Žák na papír nalepí z rozstříhaných částí portrétu nový portrét inspirovaný kubismem</p> <p>Žák provede tisk z papírové matrice</p>
--	--

Obrázek 62 - P. Picasso – „Hlava“

(<https://galerieumeni.cz/detail-polozky/1352-pablo-picasso/169-hlava-7191>)

6.8.2 ZADÁNÍ A PRŮBĚH VÝTVARNÉ AKTIVITY

Úvodní prezentace se zaměřovala kromě tisku z výšky také na kubismus a portréty Pabla Picassa. Úkolem bylo nejprve načrtnout na papír jakýsi bláznivý portrét více či méně inspirovaný těmi Picassovými. Následně byl obličej rozdělen na geometrické prvky - naznačeno do kresby. Z připravených kartonů měli žáci nastříhat, vyřezat tyto tvary. Tvary následně nalepili dle svého návrhu na jiný připravený kus kartonu. Poslední fází úkolu bylo nanesení barvy na vzniklé razítka a tisk. Barva se nanášela za pomoci gumových válečků, nebo štětců. Nakonec byla na koláž položena čtvrtka, rukama se čtvrtka vyhladila a opatrně zdvihla.

6.8.3 REFLEXE VÝTVARNÉ AKTIVITY

Velice mě překvapilo, že žáci nesmí mít vůbec žádné ostré nástroje jako je zalamovací nožik, nožik typu „rybička“, apod. Vystříhování tvarů z kartonu nůžkami nebylo příliš vhodné, ale i tak si žáci dobře poradili. Vzhledem k tomu, že jsem měla pouze

několik gumových válečků, někteří žáci se rozhodli, že barvu nanесou štětci. Tento způsob, ale podle očekávání nebyl nejlepší variantou.

V případě, že bych navazovala dalšími hodinami, nebo by v této hodině zbyl nějaký nevyužitý čas, požádala bych žáky, aby své tisky dotvořili. Mohli by využít linery a ohraničit určitá místa tisku, nebo přistoupil k dolepení kusů barevného papíru a jiných materiálů. Především bych ale žákům vysvětlila, že tato razítka lze využít ještě k další technice. Jednalo by se o frotáž.

Obrázek 63 - hlava 1

Obrázek 64 - hlava 2

Obrázek 65 - hlava 3

6.9 CELKOVÉ ZHODNOCENÍ VYUŽITÍ GRAFICKÝCH TECHNIK ŽÁKY NA ZŠ

Celkově hodnotím využití grafických technik při mých hodinách výtvarné výchovy velmi pozitivně. I přes prvotní odmítavé postoje ze stran žáků a strach z nového, se všichni nakonec na tvorbě aktivně podíleli a vzniklo mnoho zajímavých prací.

Dle předpokladu žáci nikdy tyto techniky nevyzkoušeli a ani samotná škola nebyla na takovéto techniky nijak vybavena. Toto jsem vyřešila nákupem materiálu z vlastních

prostředků (pěnové papíry, olejové barvy, lis na těstoviny, ...) a zajištěním zbytkových materiálů v místních podnicích (kartony a Tetra Pakové obaly). Gelli plate jsem vyrobila v domácích podmínkách za použití běžně dostupných materiálů (glycerin, voda, želatina v prášku). Gelli art a tisk za pomoci strojku na těstoviny byli asi nejoblíbenějšími technikami. Pravděpodobně i proto, že se žáci s něčím takovým opravdu nemají moc šanci setkat.

Ačkoli jsem si všechny techniky doma mnohokrát vyzkoušela, abych došla k nejlepšímu výsledku co nejjednodušší cestou, ne vždy ale ve škole probíhala tvorba tak, jak jsem si představovala. Nicméně, společně se žáky jsme se vždy ke konečnému produktu, ač třeba v trochu odlišné podobě, dopracovali.

Velmi mě zaskočilo, že na školách se stále pracuje s formátem manufaktury a šablon. Když někteří vyučující viděli výsledná díla, snažili se mě přesvědčit, že musím žákům říkat, co v obraze mají mít a jak přesně, krok po kroku, postupovat. Marně jsem se snažila oponovat tím, že i žákům vysvětluji, že není až tak důležitý finální produkt, jako prožitek při procesu tvorbu. Výtvarnou výchovu vnímám jako jeden z mála, možná jediný předmět, kde žáci ještě mohou využívat svou vlastní představivost a nemusí se nutně držet zaběhlých pořádků a už vůbec v těchto hodinách nemusí využívat výtvarné produkty moderních technologií, pokud není zrovna tvorba zaměřena na multimediální tvorbu.

Vzhledem k tomu, že většina použitých technik byla časově náročnější, omezila jsem reflexi předkládaných děl a technik, pouze na obecné poznatky. Jak emočně na děti působily, jaké barvy a proč byly použity, jaký mohly mít význam a podobně. Časová náročnost byla také způsobena tím, že bylo potřeba žáky mnohdy velmi motivovat. Nebyli zvyklí pracovat takovýmto způsobem a zprvu se necítili komfortně, protože neměli do posledního bodu konkretizováno, co mají dělat a jaký má být výsledek.

Co se týče reflexí žákovských děl, tak reflexe v několika případech nebyla provedena vůbec, jelikož nezbyl vůbec žádný volný čas. Vyzdvihla bych ale dvě reflexe, práce s konečným obrazem, u kterých bylo patrné, že žáky bavily. První z nich byla aktivita spojená s obrazy tištěnými z provázkových matic. Žáci kolektivně pozorovali obrazy, pokoušeli se rozpoznat zvířata, a nakonec se pokusili o vytvoření kratičké verše vztahujícího se k práci, která se jim nejvíce líbila.

Druhá reflexe probíhala obdobně s lehkou modifikací. Jednalo se o obrazy tvořené otisky matic a šroubků. Opět žáci kolektivně debatovali nad výslednými pracemi, nikdo

nebyl k nucen, pouze ti, kteří chtěli něco o své práci říci, měli možnost. Konečná aktivita spočívala ve vymyšlení krátkého příběhu ke svému obrázku a k jednomu vybranému obrazu spolužáka. Příběh se měl objasnit příběh zobrazený v obrazech. Několik žáků stačilo své příběhy přečíst. Vždy se tedy četly dva příběhy k jednomu obrázku. Díky tomu, si mohli žáci uvědomit, že každý člověk díky své představivosti, předchozím zkušenostem a podobně, může jeden a tentýž předložený obraz vnímat naprosto odlišně.

7 DROBNÁ VÝZKUMNÁ SONDA V RÁMCI KLATOVSKA A JIŽNÍHO PLZEŇSKA

Grafické techniky jsou dle mého názoru velmi podceňovanou kategorií a jsou na ZŠ využívány jen ve velmi omezené míře. Proto jsem se po konzultaci s vedoucím této práce rozhodla sestavit dotazník s několika otázkami, abych své domněnky potvrdila nebo vyvrátila. Otázky jsou sestaveny tak, aby bylo možné zmapovat, jaký vztah k využití těchto technik mají učitelé na základních školách, eventuelně na základních uměleckých školách.

7.1 CÍL VÝZKUMNÉ SONDY

Cílem této sondy bylo zjistit, zda učitelé v hodinách výtvarné výchovy *využívají grafických technik*, případně kterými jsou žakovská díla nejčastěji tvořena. Dále mě zajímalo, *zda výtvarnou výchovu vyučuje aprobovaný učitel*. Mimo jiné jsem chtěla porovnat i školy z měst a vesnic. V neposlední řadě jsem chtěla najít odpovědi na otázky týkající se *materiálního vybavení škol* pro tento typ tvorby.

Původně jsem chtěla také srovnat porovnat, jak jsou grafické techniky využívány na základních uměleckých školách ve srovnání se školami základními. Bohužel, vzorek týkající se ZUŠ byl zanedbatelný.

7.2 VÝZKUMNÝ VZOREK

Výzkumný vzorek je složen z učitelů, kteří vyučují výtvarnou výchovu na území Klatovska a Jižního Plzeňska. Nemusí se ale nutně jednat o aprobované učitele. Prosbu o vyplnění dotazníku jsem e-mailem rozeslala do všech základních a základních uměleckých škol ve zmíněné oblasti. Celkově se jedná o 76 škol.

Výzkumu se zúčastnilo 12 žen, přičemž 3 ženy byly ve věkové kategorii 36-45 let, 6 žen ve věku 46-55 let a 3 ženy ve věku nad 56 let. Zastoupení vyučujících z velkých a malých měst a obcí bylo téměř totožné.

Jsem si vědoma, že se nejedná o regulérní výzkum, ale opravdu jen o drobnou sondu do základních škol ve vybraném regionu. Z čehož plyne, že výsledky této sondy mohou sice přispět k utvoření nějakého obrazu, ale v žádném případě nemají plošnou platnost.

Díky této sondě jsem si uvědomila, jak složité je zpracovat výzkum, který by měl řádnou platnost a velkou vypovídající hodnotu. V tomto případě se vrátilo pouze necelých

16 % vzorků ke zpracování. Neumím si ani představit, jaké množství dotazníků by muselo být rozesláno, aby pro výzkum bylo možné vycházet alespoň 50 vzorků.

7.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Kromě základních otázek vztahujících se k respondentovi (věk, pohlaví, vystudovaný obor a podobně) se v dotazníku objevují i následující otázky:

Je učitel VV aprobovaným učitelem?

Jak velká je obec, kde učitel učí?

Využívá pedagog grafických technik v hodinách VV? Jakých? Jak často?

Domnívá se učitel, že jsou tyto techniky pro žáky něčím přínosné?

Je škola vybavena vhodnými pomůckami?

Byli by rodiče žáků ochotni dítěti zakoupit základní tiskařské pomůcky?

7.4 SBĚR DAT

Sběr dat proběhl formou dotazníku vytvořeného skrze webovou platformu survio.com, odkaz na tento dotazník byl potencionálním respondentům rozeslán e-mailem. Níže uvádím odkaz na daný dotazník.

<https://www.survio.com/survey/d/O4R2P7F3F9A9F6M5B>

7.5 VÝZKUMNÁ ZJIŠTĚNÍ

Jak jsem již zmínila, návratnost dotazníku nebyla příliš vysoká a celý vzorek byl tvořen pouze ženami. Lze tedy předpokládat značné zkreslení výsledků. Pro potřeby této práce, kdy dotazník nebyl mým hlavním cílem a vznikl spíše z mé zvědavosti jako doplňkový, jsou tato data dostatečná.

Z výsledků dotazníku tedy vyplývá, že většina vyučujících výtvarné výchovy jsou pravděpodobně ženy. Pouze 5 pedagožek zařazených do sondy je aprobováno pro výuku výtvarné výchovy. Osm z dvanácti dotázaných vyučuje VV déle než deset let. Z toho vyplývá, že neaprobovaní učitelé výtvarnou výchovu vyučují i v dlouhodobém horizontu. Grafické techniky v nějaké míře využívá při svých hodinách 9 vyučujících, 6 z nich několikrát v roce. Nejčastěji byly uváděny následující techniky: *tisk z koláže, monotyp, suchá jehla* a především *linoryt*. Zmíněný byl ale i *sítotisk*. Drtivá většina pedagožek se shoduje na tom, že využití těchto technik je pro žáky zábavné a přínosné v mnoha

ohledech. Patří mezi ně rozvoj představivosti, jemné motoriky, trpělivosti (výsledek nemusí být vidět hned) a další. Velmi mě překvapilo, že polovina škol zařazených do této sondy, je vybavena prostředky pro grafiku a disponují dokonce i lisem. Jedna ze škol může svým žákům představit i práci s 3D tiskárnou.

7.5.1 ZÁVĚR VÝZKUMNÉ SONDY

Ze sondy je patrné, že ve školách v Klatovsku a Jižním Plzeňsku jsou grafické techniky do výuky zařazovány, v některých z nich i s poměrně častou frekvencí. Účastníci se shodli na tom, že tyto techniky žáky velmi obohacují a měli by se v rámci základního vzdělávání setkat s co nejširším okruhem různorodých technik, včetně výše uvedených. Milým překvapením bylo, že velká část škol, jejichž učitelé dotazník vyplnili, disponuje s i s pomůckami, které jsou pro grafiku potřebné, včetně lisu. Tyto techniky jsou žáky ve výuce velmi dobře přijímány i z toho důvodu, že se jedná o naprosto odlišné tvoření, než byli doposud zvyklí. Prvek překvapení z výsledného díla tomuto jen přispívá.

ZÁVĚR

Hlavním cílem této diplomové práce bylo vhodnou formou zařadit grafické techniky do výtvarné výchovy na základní škole. Zprostředkovat tak žákům setkání s technikami, se kterými se ve škole nesetkávají příliš často.

Teoretický základ vztahující se ke grafickým technikám, umělcům s nimi spojených a stručně historii grafických technik je obsažen v první části práce. V této části se také věnuji vývoji a změnám dítěte nejen ve smyslu výtvarného projevu, ale i fyzických a psychických vývojových etap. Dále se zde zaměřuji na propojení výtvarné výchovy a RVP ZV.

Na základě všech získaných teoretických informací, jsem se v praktické části zaměřila na vytvoření konkrétních grafických aktivit. Vzhledem k finanční náročnosti některých potřebných pomůcek a vybavení bylo mým dalším cílem najít vhodné alternativy běžných výtvarných technik, jako je například linoryt či suchá jehla. Skrze díla velkých umělců jsem žákům představila možnosti práce s grafikou a následně si techniky upravené, odvozené od těch běžných, mohli sami vyzkoušet.

Přes prvotní nejistotu a nechuť tvořit jinak, než byli žáci doposud zvyklí, vzniklo mnoho velmi zajímavých prací. Žáci jsou velmi kreativní a jen potřebují popostrčit k výtvarnému projevu. Potřebují ujistit, že v umění vlastně není nic špatně a jde jen a pouze o zážitek z tvorby a radost z výsledku. Že ne vždy musí být výstupem něco konkrétního, rozpoznatelného.

Existuje nepřeberné množství technik. Proč je tedy žákům nenabídnout všechny. Důležité je neustrnout na jednom místě a v případě potřeby aktivně hledat jiné alternativy. Věřím, že žáci naše nadšení a aktivitu, dříve nebo s odstupem času, ocení.

RESUMÉ

Tato diplomová práce obsahuje dvě části, praktickou a teoretickou část. Teoretická část je zaměřena na objasnění základních pojmů a informací, které se prolínají celou touto prací. Mimo grafických technik jako takových se zde seznamuje i s autory, kteří těmito technikami tvořili či stále tvoří. V praktické části nalezneme didaktickou strukturu sedmi tematických realizovaných výtvarných aktivit včetně jejich reflexe a fotodokumentace. Během své praxe na základní škole, jsem se přesvědčila o tom, že šablonovitost na základních školách není stále ještě vymýcena. Stačí ale jen málo k tomu, aby žáci přijali jiný koncept práce a projeví svou fantazii v plné síle. Je ale na každém jednom učiteli, jak se k tomuto postaví. V závěru praktické části nalezneme velmi drobnou výzkumnou sondu, týkající se využití grafických technik v hodinách výtvarné výchovy na základních školách.

SUMMARY

This thesis contains two parts, a practical and a theoretical part. The theoretical part is aimed at clarifying the basic concepts and information that runs throughout this thesis. Besides graphic techniques as such, it also introduces the artists who have created or are still creating with these techniques. In the practical part we find the didactic structure of seven thematic realized art activities, including their reflection and photo documentation. During my work experience in primary school, I became convinced that templating in primary schools is still not eradicated. However, it only takes a little to get pupils to embrace a different concept of work and express their imagination in full force. But it is up to each individual teacher to decide how to approach this. At the end of the practical section we find a very small research probe into the use of graphic techniques in primary school art lessons.

SEZNAM LITERATURY

BALEKA, Jan. Výtvarné umění: výkladový slovník : (malířství, sochařství, grafika). Praha: Academia, 1997. ISBN 978-80-200-1909-7.

BOUDA, Cyril a Univerzita Karlova. Grafické techniky. Praha: SPN, 1979, s. [1a]. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7e7152c0-a7fc-11e3-87a3-001018b5eb5c>

DEMPSEY, Amy. Umělecké styly, školy a hnutí: encyklopedický průvodce moderním uměním. Praha: Slovart, 2002, s. 75. ISBN 80-7209-402-5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:0da44d80-d7b9-11e3-93a3-005056825209>

HAZUKOVÁ, Helena a ŠAMŠULA, Pavel. Didaktika výtvarné výchovy I. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-237-7.

HOROVÁ, Anděla a Ústav dějin umění (Akademie věd ČR). *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*. Praha: Academia, 1995. sv. 1, s. 111. ISBN 80-200-0536-6. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:2d9b8570-b31c-11e3-a597-5ef3fc9bb22f>

KLIVAR, Miroslav. Max Pechstein (1881-1955). Praha: Regulus, 2014, s. [9]. ISBN 978-80-86279-46-6. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:dc711450-1af8-11e8-8cd8-5ef3fc9bb22f>

KULKA, Jiří. Psychologie umění. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2329-7.

KREJČA, Aleš. *Grafické techniky*. 2. vyd. Praha: Aventinum, 1994. 206 s. Umělcova dílna. ISBN 80-7151-636-8.

LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. 368 s. : Psyché. ISBN 978-80-247-1284-0.

MARCO, JINDŘICH. O GRAFICE: KNIHA PRO SBĚRATELE A MILOVNÍKY UMĚNÍ. PRAHA: MLADÁ FRONTA, 1981, S. [1A]. DOSTUPNÉ TAKÉ Z: [HTTPS://NDK.CZ/UUID/UUID:999F5E70-D272-11E3-94EF-5EF3FC9AE867](https://ndk.cz/uuid/uuid:999f5e70-d272-11e3-94ef-5ef3fc9ae867)

MATĚJČEK, ZDENĚK A MARIE POKORNÁ. RADOSTI A STRASTI: PŘEDŠKOLNÍ VĚK, MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK, STARŠÍ ŠKOLNÍ VĚK. JINOČANY: H & H, 1998, S. 143. ISBN 80-86022-21-8. DOSTUPNÉ TAKÉ Z: [HTTPS://NDK.CZ/UUID/UUID:4C2F8990-49DE-11E6-8746-005056825209](https://ndk.cz/uuid/uuid:4c2f8990-49de-11e6-8746-005056825209)

MICHÁLEK, Ondřej. *Kapitoly z černého umění* [elektronický zdroj]. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. Skripta. Dostupné na internetu: <http://kvv.upol.cz/images/upload/files/Kapitoly.pdf> ISBN 978-80-244-4185-6.

MICHÁLEK, Ondřej. *Magie otisku: grafické techniky a technologie tisku*. První vydání. Brno: Barrister & Principal, 2016. 273 stran. ISBN 978-80-7485-098-1.

NEDVĚDOVÁ, Zdeňka a Iva ZATLOUKALOVÁ. Výtvarná tvorba. Olomouc: Rubico, 2000, s. [1a]. ISBN 80-85839-46-6. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:12d8f640-7118-11e4-8d66-5ef3fc9bb22f>

PÁTKOVÁ, Eva. *Slovník světového malířství*. Praha: Odeon, 1991, s. 337. ISBN 80-207-0023-4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:08eb1510-497a-11e5-a525-5ef3fc9ae867>

PELÁNOVÁ, ANITA ET AL. SLOVNÍK SVĚTOVÉ KRESBY A GRAFIKY. PRAHA: ODEON, 1997, S. 209. ISBN 80-207-0550-3. DOSTUPNÉ TAKÉ Z: [HTTPS://NDK.CZ/UUID/UUID:C92A9980-F5FE-11E7-B30F-5EF3FC9AE867](https://ndk.cz/uuid/uuid:C92A9980-F5FE-11E7-B30F-5EF3FC9AE867)

PUGNEROVÁ, Michaela a kol. *Psychologie: pro studenty pedagogických oborů*. Vydání 1. Praha: Grada, 2019. 276 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-271-0532-8.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. 3. vyd. Praha: Portál, 2014. 390 s. ISBN 978-80-262-0772-6.

Slavné obrazy: mistrovská díla v souvislostech. Přeložil Tomáš NEDVĚD. Universum. Praha: Euromedia Group, 2019. ISBN 978-80-7617-785-7.

STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana. Výtvarný projev dítěte předškolního věku v jednadvacátém století. 1. vydání, Olomouc: Vydala a vytiskla Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-3818-4

SVOBODA, Mojmir, KREJČÍŘOVÁ, Dana a VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Vydání čtvrté. Praha: Portál, 2021. 791 stran. ISBN 978-80-262-1851-7.

ŠIMONOVÁ, Anna. *Výtvarná dílna*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-960-7.

ŠKALOUDOVÁ PUCHMAJEROVÁ, A. Lucrezia, Hana VALEŠOVÁ a Technická univerzita v Liberci. Úvod do didaktiky kresby a grafiky II: grafika pro 1. ročník. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003, s. 4. ISBN 80-7083-779-9. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:3953b820-f93f-11e2-9439-005056825209>

THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie : proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2015. 575 s. ISBN 978-80-262-0714-6.

UŽDIL, Jaromír. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta: výtvarný projev a psychický život dítěte*. Praha: Portál, 2002, s. 5. ISBN 80-7178-599-7. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:aa54cd9b0c4f18b489e3ed64bdfc997b>

UŽDIL, Jaromír a Rostislav VANĚK. Výtvarný projev a výchova. Praha: SPN, 1978, s. 129. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:55248f40-9e39-11e2-bc29-005056825209>

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. II., Dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 5. Praha: Portál, 2012. 870 s. ISBN 978-80-262-0225-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývoj dětské kresby a její diagnostické využití*. 1. vydání. Praha: Raabe, [2017], ©2017. 219 stran. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-333-9.

ŽÁKOVÁ, Iveta. *Umění jako východisko výtvarných činností v mateřské škole [online]*. Plzeň, 2021 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/f22111/>. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická. Vedoucí práce Mgr. Monika Plíhalová

INTERNETOVÉ ZDROJE

Artlist — Centrum pro současné umění Praha, 2006-2024 [online]. – Dostupné z WWW :
<<https://artlist.cz/>>.

<https://coggle.it/> - instrument pro tvorbu myšlenkových map

<https://gelliartsblog.com> – oficiální web autorky Gelli plate

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2021. 164 s. [cit. 2024-01-02]. Dostupné z WWW:< <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>>.

Survio – instrument pro tvorbu online dotazníků, Dostupné z WWW:
<<https://www.survio.com/survey/d/O4R2P7F3F9A9F6M5B>>.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 - <i>schéma tisku z výšky</i>	23
Obrázek 2 - <i>schéma tisku z hloubky</i>	24
Obrázek 3 - <i>schéma tisku z plochy</i>	25
Obrázek 4 – <i>linoryt</i> Obrázek 5 - <i>tiskařská barva</i>	30
Obrázek 4 – <i>linoryt</i> Obrázek 5 - <i>tiskařská barva</i>	30
Obrázek 6 – <i>tuš</i>	30
Obrázek 7 - <i>"nepovedený" tisk</i>	30
Obrázek 8 - <i>mnoho akrylové barvy</i>	31
Obrázek 9 - <i>pes</i>	31
Obrázek 10 – <i>matrice</i>	32
Obrázek 11 - <i>otisk</i>	32
Obrázek 12 – <i>plástev</i>	33
Obrázek 13 – <i>retro</i>	33
Obrázek 14 - <i>horizont</i>	33
Obrázek 15 - <i>hory</i>	34
Obrázek 16 - <i>výchozí skica</i>	35
Obrázek 17 - <i>otisk s dokreslením</i>	35
Obrázek 18 – <i>frotáž</i>	35
Obrázek 19 - <i>koláž</i>	35
Obrázek 20 - <i>myšlenková mapa</i>	36
Obrázek 21 - <i>J. Čapek, „Autoportrét“ 1918</i>	38
Obrázek 22 - <i>Michal Cihlár, „Moja“, 2004</i>	39
Obrázek 23 – <i>žáci při práci</i>	39
Obrázek 24 – <i>průběh tisku</i>	39
Obrázek 25 - <i>výsledné práce</i>	40
Obrázek 28 - <i>výsledné práce</i>	40
Obrázek 29 - <i>výsledné práce</i>	40
Obrázek 30 – <i>P. Picasso – „Hlava dívky“, litografie</i>	42
Obrázek 31 – <i>kohout</i>	44
Obrázek 32 – <i>práce žáků</i>	44
Obrázek 33 – <i>slepice</i>	44
Obrázek 34 – <i>ovce</i>	44
Obrázek 35 – <i>barvení provázku pro tisk</i> Obrázek 36 – <i>tvorba provázkového razítka</i> ... 44	
Obrázek 35 – <i>barvení provázku pro tisk</i> Obrázek 36 – <i>tvorba provázkového razítka</i> ... 44	
Obrázek 35 – <i>barvení provázku pro tisk</i> Obrázek 36 – <i>tvorba provázkového razítka</i> ... 44	
Obrázek 37 – <i>E. Filla, „Zátiší s květinami a ovocem“</i>	46
Obrázek 38 - <i>mozek a poštovní známka</i>	47
Obrázek 39 – <i>pes</i> Obrázek 40 - <i>drobné tisky</i>	48
Obrázek 39 – <i>pes</i> Obrázek 40 - <i>drobné tisky</i>	48
Obrázek 41 – <i>kohout – slabě vyrytá matrice</i>	48
Obrázek 42 – <i>plíce, málo vrstev při tisku lisem</i>	48
Obrázek 43 – <i>tvary</i>	51
Obrázek 44 - <i>květiny</i>	51
Obrázek 45 - <i>tvary 2</i>	51

Obrázek 46 - <i>žák při tvorbě</i>	51
Obrázek 47 - <i>příprava tisku</i>	51
Obrázek 48 - <i>vybrané výsledné práce</i>	51
Obrázek 49 - <i>Mr. Doodle</i> (https://mrdoodle.com/inside)	53
Obrázek 50 - <i>květy 1</i>	54
Obrázek 51 - <i>květy 2</i>	54
Obrázek 52 - <i>květy 3</i>	54
Obrázek 53 - <i>květy 4</i>	54
Obrázek 54 - <i>vybrané práce</i>	55
Obrázek 55 - <i>žáci při práci</i> 55	
Obrázek 56 - <i>P. Nikl - Hmyzí tance</i>	57
Obrázek 57 - <i>P. Nikl - Robošvábi</i>	57
Obrázek 58 - <i>medvídek na cucky</i>	58
Obrázek 59 - <i>ovečka s jehňátkem</i>	58
Obrázek 60 - <i>chodci</i>	58
Obrázek 61 - <i>příšera</i> 58	
Obrázek 62 - <i>P. Pissarro – „Hlava“</i>	60
Obrázek 63 - <i>hlava 1</i>	61
Obrázek 64 - <i>hlava 2</i>	61
Obrázek 65 - <i>hlava 3</i>	61